

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, istorie și tradiție locală -

ANUL XII, NR. 8(132), AUGUST 2023

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

Membri ai cenaclului din Sângeorz-Băi

ANUL XII, NR. 8(132), AUGUST 2023

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române
Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu,
Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,
Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban
Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDACTȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj
aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:
<http://pisanisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

COPERTA 1: Țăran din Sângeorz-Băi (colecția Maxim Dumitraș)
COPERTA 2: Cenaclul din Sângeorz-Băi (colecția Maxim Dumitraș)
COPERTA 3: Cenaclul din Sângeorz-Băi (colecția Maxim Dumitraș)
COPERTA 4: Stațiunea Sângeorz-Băi în anul 1937 (colecția Cornel Rusan)

Fotografiile provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi), Centrul Cultural „Justin Sohorca” Sângeorz-Băi.

Cuprins

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Păstrarea elementului ortodox în școlile năsăudene până la 1900.....</i>	6
*** <i>Înmormântarea preoților greco-catolici Alexandru Avram din Sângeorzul Român și Constantin Pop din Feldru.....</i>	14
ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Activitatea lui Solomon Haliță oglindită în ziarul ieșean „Opinia”.....</i>	17
DORIN DOLOGA <i>Izbucnirea Primului Război Mondial și românii din Sângeorz-Băi.....</i>	21
*** <i>Băile „Hebe” (Sângeorz-Băi).....</i>	24
*** <i>Ce se petrece la primăria Sângeorz-Băi, județul Năsăud.....</i>	27
*** <i>Congresul diecezan al AGRU-lui din Eparhia Cluj-Gherla.....</i>	30
ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Din istoria sângeorzană mai puțin știută – Mișcarea Legionară.....</i>	32

RESTITUIRI

MAXIM POP <i>Catehism ori istorie biblică?.....</i>	33
--	----

DIN GRANIȚĂ

*** <i>Alegeri în comitatul Bistrița-Năsăud în anul 1892.....</i>	38
ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial.....</i>	41
*** <i>Manifestația populară de nețărmită dragoste și desăvârșit devotament pentru Suveran din Poiana Ilvei.....</i>	59

VARIA

*** <i>Atitudinile unor ardeleni privind intrarea României în Primul Război Mondial – Deputatul prof. dr. Iosif Siegescu – Declarațiile deputatului Teodor Mihali – Declarațiile deputatului Ștefan C. Pop.....</i>	62
---	----

**BISERICĂ
ȘCOALĂ
SOCIETATE**

**Păstrarea elementului ortodox în școlile
năsăudene până la 1900**

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Introducere

Ținutul Năsăudului era în a doua jumătate de secol XIX, din punct de vedere confesional, predominant greco-catolic. Între preocupările Biserici Ortodoxe, în speță a Mitropoliei de la Sibiu, s-a numărat aducerea unui catehet pentru elevii de confesiune ortodoxă odată cu înființarea gimnaziului năsăudean. Instituția școlară care face obiectul acestei cercetări este gimnaziul fundațional, amintind și de alte unități școlare, precum cea normală și de fete din Năsăud și școala trivială din Sângeorgiu Român (Sângeorz-Băi).

În anul 1851, s-a luat hotărârea de desființare a Regimentul grăniceresc. Datorită situației create, reprezentanți de frunte ai foștilor grăniceri s-au întrunit în zilele de 13 martie și 1 august 1851 în Năsăud, în frunte cu vicarul greco-catolic Macedon Pop. Aceștia au decis ca fondul de monture să rămână intact și să fie transformat în fond de stipendii care să fie destinat ajutorării cu burse fiilor de grăniceri și descendenților lor care vor urma studiile la universități și academii. Tot atunci s-a luat hotărârea ca fondurile școlare comunale să se întrebuițeze în continuare în scopurile pentru care au fost create, adică de „fonduri scolastice confesionale greco-catolice și greco-ortodoxe, administrarea lor făcându-se împreună cu celelalte fonduri grănicerești¹.

Administrarea acestor fonduri a fost îndeplinită de *Comisiunea administratoare de fonduri școlare din Năsăud*, fie de *Comitetul fondurilor scolastice grănicerești din districtul Năsăudului*, având în componență urmași ai foștilor grăniceri. La data de 18 august 1865 adunarea reprezentanților foștilor grăniceri au elaborat un *Instrument fundațional* care a fost aprobat de guvernul și împăratul de la Viena².

¹ Virgil Șotropa, Dr. Nicolae Drăganu, *Istoria școalelor năsăudene scrisă cu prilejul jubileului de 50 de ani de existență (1863-1913) a gimnaziului superior fundațional din Năsăud*, Năsăud, 1913, p. 7-8; a se vedea Lazăr Ureche, *Fondurile grănicerești năsăudene (1851-1918)*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001; Mirela Andrei, *La granița imperiului. Vicariatul Rodnei*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2006; Elena Darabant, Adrian Onofreiu, *Sorgintea fondurilor grănicerești năsăudene. Mărturii documentare*, în „Arhiva Someșană”, Cluj-Napoca, Editura Neremia Napocae, 2002; Cornelia Vlașin, *Rolul Fondurilor Grănicerești Năsăudene*, în „Revista Bistriței”, Bistrița, XXIII, 2009, p. 197-200; Cornelia Vlașin, *Fondurile grănicerești năsăudene și formarea elitelor românești din Țara Năsăudului*, în „Revista Bistriței”, Bistrița, XXX-XXXI/2016-2017, p. 179-192.

² Virgil Șotropa, Dr. Nicolae Drăganu, *op. cit.*, p. 9.

Alexandru DĂRĂBAN

Comitetul fondurilor grănicerești a redactat o suplică, la data 17 august 1862, către guvern în care se solicita înființarea gimnaziului în Năsăud. Pentru început această solicitare nu și-a aflat răspuns, dar în luna mai 1863 comitetul fondurilor a fost solicitat să întocmească planul de învățământ pentru viitorul gimnaziu¹.

La sfârșitul lunii septembrie 1863 sosi și aprobarea de înființare². În urma acestei vești primite, Comitetul fondurilor s-a întrunit într-o ședință extraordinară la data de 28 septembrie unde se hotărî ca în ziua de 4 octombrie 1863 să aibă loc festivitatea de deschidere a gimnaziului. S-a decis această zi, deoarece era ziua de naștere a monarhului, Francisc Josef I, al cărui nume s-a hotărât să-l poarte gimnaziul „în tot timpul existenței sale”³.

Festivitățile de deschidere a gimnaziului au decurs „în mod splendid și înălțător de inimă”, memorabile, fapt menționat și de corespondentul „Gazetei Transilvaniei”:

„Mâna-mi saltă de bucurie și mintea-mi în deșert să încercă a afla cuvinte destoinice, care să poată descrie culori destul de vii entuziasmul cu care știură fiii lui Marte de prin împrejurul muntelui Heniul, Ineu și Țibleș îmbrățișa ziua cea momentoasă pentru fiii națiunii române și în specie ai districtului acestuia; ziua, zic, de 4 octombrie 1863, în care ei își împliniră două sante datorințe: una către Înălțatul Împărat și Mare principe al Transilvaniei, serbându-i ziua onomastică; alta către națiunea română și patrie: celebrând tot în aceeași zi onomastică și deschiderea gimnaziului român Francisc Josefîn, al cărui protector e Majestatea Sa Francisc Josef I”⁴.

Printre cei care au ținut discursuri la festivitatea de deschidere a avut onoare să fie și elevul de clasa I, Grigore Pletosu (greco-oriental) – care a adus, printre altele, cuvinte de mulțumire la adresa monarhului și a fondurilor⁵.

Planul de învățământ și manualele folosite pentru elevii greco-orientali

În ceea ce privește învățământul în imperiu, la acea dată era în vigoare „Legea de organizare a gimnaziilor și a școlilor reale” („Entwurf”) elaborată de contele Leo Thun⁶ în 16 septembrie 1849. Aceasta prevedea ca gimnaziile să fie cu 8 clase, iar școlile reale cu 6 clase⁷.

Acest „Entwurf” lăsa în grija autorităților profesionale predarea disciplinei „Religiune”, ținându-se cont „de gradul de pricepere al elevilor, elementele credinței și, peste tot, cunoștințele care îi sunt neapărat de lipsă oricărui creștin”⁸.

În decursul timpului, programa școlară la „Religiune a suferit mai multe modificări. Din anul școlar 1864/1865 s-a început mărturisirea elevilor. Începând cu 18 septembrie 1865 s-a hotărât ca, în Duminici și sărbători, profesorii să meargă la biserică cu școlarii, pe rând. La început, școlarii, atât greco-catolici, cât și greco-orientali, mergeau la biserica greco-catolică îm-

¹ *Ibidem*, p. 151.

² *Ibidem*, p. 152.

³ *Ibidem*, p. 153.

⁴ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXVI, 1863, nr. 97, p. 377-378; Virgil Șotropa, Dr. Nicolae Drăganu, *op. cit.*, p. 154.

⁵ *Sionul Românesc*, Viena, anul I, 1865, nr. 9, p. 104; Virgil Șotropa, Dr. Nicolae Drăganu, *op. cit.*, p. 163; Dan-Marius Goga, Maxim (Iuliu-Marius) Morariu (editori), *Protopop Grigore Pletosu – Publicistica*, vol. I, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2018, p. 33-34.

⁶ Leo Thun (7.04.1811 – 17.12.1888), politician austriac, sub ministerul său, el a reorganizat complet educația și Academia de Științe din Viena. Unele elemente ale reformei sale sunt încă vii în educația noastră publică până în prezent.

⁷ Virgil Șotropa, Dr. Nicolae Drăganu, *op. cit.*, p. 198.

⁸ *Ibidem*, p. 210.

Păstrarea elementului ortodox în școlile năsăudene până la 1900

preună cu poporul. Începând cu 11 mai 1868 serviciul divin s-a făcut în biserica romano-catolică care era mai aproape de școală. În 1883 s-a dat în folosință noua biserică greco-catolică, urmând ca din 1886 școlarii să frecventeze pe această împreună cu poporul. Din mai 1869 li se făcu serviciu divin separat elevilor din cele două confesiuni. Întemeindu-se parohia și capela greco-catolică din Năsăud, școlarii greco-orientali au fost despărțiți de cei greco-catolici¹.

În ce privește modul de predare al „Religiunii” pentru greco-orientali, pentru anul școlar 1879/1880, s-a luat decizia ca să se facă în patru despărțăminte², procedându-se la fel și în anii următori. Programa și bibliografia era planificată, după cum urmează:

- Despărțământul I, clasele I – II, *Întreg catehismul bogat creștinesc*, 2 ore;

- Despărțământul II, clasele III – IV, *Mărturisirea ortodoxă* de Petru Movilă, mai târziu și *Istoria biblică a Noului Testament*, 2 ore;

- Despărțământul III, clasele V – VI, *Istoria bisericească* de Andrei Șaguna, 2 ore;

- Despărțământul III, clasele VII – VIII, *Elementele dreptului canonic* de Andrei Șaguna³.

În anul următor s-a văzut o preocupare a dascălului pentru îmbunătățirea procesului de învățământ, recurgând la o programă și bibliografie mult mai stufoasă, astfel:

- Despărțământul I, clasele I – II, *Istoria vieții lui Iisus. Nașterea și pășirea în public a lui Iisus. Învățătura lui Iisus și anume:*

I. Iisus dovedește mesianitatea sa prin învățătură:

a) *Învățăturile date în persoană apostolilor pentru toți oamenii;*

b) *Învățătura prin parabole.*

II. Iisus dovedește mesianitatea sa prin minuni:

a) *asupra fierii;*

b) *asupra bolilor;*

c) *asupra morților;*

d) *minunile atotștiinței și atotputinței dumnezeiești.*

III. Timpul din urmă a vieții lui Iisus. Moartea, Învierea și Înălțarea lui Iisus. Cunoștințe trebuincioase din geografia Palestinei. Manual: *Istoria vieții lui Iisus* de C. Andreviciu, 2 ore.

- Despărțământul II, clasele III – IV, *Învățătura bisericii ortodoxe despre credință.* Manual: *Mărturisirea ortodoxă* de B. Constantinescu, 2 ore.

- Despărțământul III, clasele V – VI, *Istoria bisericii românești. Creștinarea Românilor și*

¹ *Ibidem*, p. 227-228.

² *Programa a XI-a a Gimnasiului superiore rom. gr.-cat. din Năsăudu, publicată la finea anului școlastic 1879-1880*, Bistrița, 1880, p. 18; *Raportul alu XII-lea despre Gimnasiulu superiore greco-catolicu romanescu din Naseudu dimpreuna cu unele date statistece pre anul școlastic 1880/1*, Bistrița, 1881, p. 14-15; *Raportul alu XIII-lea despre Gimnasiulu superiore greco-catolicu romanescu din Naseudu dimpreuna cu unele date statistece pre anul școlastic 1881/2*, Bistrița, 1882, p. 16-17; *Raportul alu XIV-lea despre Gimnasiulu superiore greco-catolicu romanescu din Naseudu dimpreuna cu unele date statistece pre anul școlastic 1882/3*, p. 66-67; *Raportul alu XV-lea despre Gimnasiulu superiore greco-catolicu romanescu din Naseudu dimpreuna cu unele date statistece pre anul școlastic 1883/4*, Gherla, 1884, p. 47; *Raportul alu XVI-lea despre Gimnasiulu superiore greco-catolicu romanescu din Naseudu dimpreuna cu unele date statistece pre anul școlastic 1884/5*, Gherla 1885, p. 36; *Raportul alu XVII-lea despre Gimnasiulu superiore greco-catolicu romanescu din Naseudu dimpreuna cu unele date statistece pre anul școlastic 1885/6*, Gherla, 1886, p. 64; *Raportul alu XX-lea despre Gimnasiulu superiore greco-catolicu romanescu din Naseudu dimpreuna cu unele date statistece pre anul școlastic 1888/9*, Brașov, 1889, p. 126.

³ *Programa a XI-a a Gimnasiului superiore rom. gr.-cat. din Năsăudu, publicată la finea anului școlastic 1879-1880*, Bistrița, 1880, p. 18; Virgil Șotropa, Dr. Nicolae Drăganu, *op. cit.*, p. 228; Iuliu Marius-Morariu, *Activitatea pastoral misionară și catehetică a lui Grigore Pletosu la Gimnaziul Grăniceresc Năsăudean în perioada 1880-1900*, în „Stări, momente și personalități ale Ortodoxiei transilvane”, Târgu Jiu, Editura Academica Brâncuși, 2013, p. 143.

Alexandru DĂRĂBAN

întemeierea bisericii românești. Starea bisericii pe timpul migratorilor și jurisdicțiunea primitivă a bisericii românești. Starea bisericii românești sub domnia maghiarilor, sub influențele calvinismului și ale papismului. Starea bisericii românești din Ardeal după unire. Constituțiunea Mitropoliei românești ortodoxe din Ungaria și Ardeal. Întemeierea și organizațiunea de astăzi a bisericii sârbești, a celei în regatul României și Bucovina. Manual: Istoria bisericească a lui Andrei Șaguna, 2 ore.

- Despărțământul III, clasele VII – VIII, *Principiile fundamentale ale dreptului ecleziastic. Organismul ecleziastic în genere și elementele lui. Raportul bisericilor între sine. Despre administrațiune și anume: administrarea doctrinei, a disciplinei și a averii. Despre lege și forurile bisericesti. Explicarea Statutului organic.* Manual: *Compendiul dreptului canonic* de Andrei Șaguna, 2 ore¹.

În jumătatea a doua a semestrului II al anului școlar 1880/1881 s-a introdus ca disciplină „Cântările bisericești după tipic”, acestea fiind propuse de profesorul Grigore Pletosu care elaborase și planul de predare în două despărțăminte și cu câte 2 ore pe săptămână:

- Împărțirea anului bisericesc după momentele istorice.
- Sărbătorile și felul lor.
- Cultul dumnezeiesc și formele lui.
- Locul, personalul și odoarele pentru săvârșirea cultului.
- Formele de Liturghie întrebuintate în ritul bisericii românești.
- Explicarea cântărilor de la Liturghie.
- Cântările liturgice.
- Cântările după tonurile fundamentale, tonurile fundamentale cu tropare și antifoane.
- Cântări ocazionale².

Pentru predarea disciplinei „Religiune” pentru elevii greco-orientali, până la anul 1900, s-au folosit următoarele manuale:

- *Catehismul bogat creștinesc.*
- *Catehism* de Moise Toma.
- *Catehism pentru școalele medii* de S. Popescu.
- *Mărturisirea ortodoxă* de Petru Movilă.
- *Mărturisirea ortodoxă* de Barbu Constantinescu.
- *Istoria bisericească* de Andrei Șaguna.
- *Compendiu de drept canonic* de Andrei Șaguna.
- *Manual pentru învățătura lui Iisus* de Constantin Andrieviciu.
- *Istoria vieții lui Iisus* de Constantin Andrieviciu.
- *Învățătura ortodoxă din religiunea creștină* de S. Morariu-Andrieviciu.
- *Dogmatica ortodoxă* de S. Morariu-Andrieviciu.
- *Istoria biblică pentru școalele medii* de Ilarion Pușcariu.
- *Manual de istorie bisericească pentru școalele medii* de Ilarion Pușcariu.
- *Istoria sacră a Noului Testament* de I. Constantinescu.
- *Morala creștină* de Morariu-Andrieviciu.

¹ Reportul alu XII-lea despre Gimnasiulu superiore greco-catolicu romanescu din Naseudu dimpreuna cu unele date statistice pre anul scolastecu 1880/1, Bistrița, 1881, p. 14-15; Iuliu Marius-Morariu, *op. cit.*, p. 145-146; a se vedea Paul Brusanowski, *Reforma constituțională din Biserica Ortodoxă a Transilvaniei între 1850-1925*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2007.

² Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), *Fond Liceul „George Coșbuc” Năsăud*, dosar nr. 71/1871-1926, f. 6 r.-v.; Virgil Șotropa, Dr. Nicolae Drăganu, *op. cit.*, p. 230; Iuliu Marius-Morariu, *op. cit.*, p. 147-149.

Păstrarea elementului ortodox în școlile născădene până la 1900

- *Liturgica* de Morariu-Andrieviciu.
- *Etica creștină* după M. Pacu.
- *Morala* după S. Popescu¹.

Profesorii de religie greco-orientală

Preocuparea pentru predarea religiei pentru elevii greco-orientală a avut-o andrea Șaguna încă de prin anul 1849, înainte de înființarea Preparandiei din Năsăud. Acesta îi scria protopopului ortodox al Bistriței, Teodor Buzdug, ca să se deplaseze de cel puțin două ori pe săptămână în vederea predării religiei². După înființarea Gimnaziului și până la anul 1900 această sarcină va reveni, pentru început, conducătorilor tractului, după care au urmat profesorii Nicolae Maier, Pavel Beșia și Grigore Pletosu.

Dr. Nicolae Maier s-a născut în Rahău, comitatul Sibiului, la 8 septembrie 1839 din părinții George – econom și cantor, și Ioana, născută Secaș. După terminarea studiilor teologice, ca stipendist al Consistoriului Ortodox din Sibiu, a urmat cursurile facultății de Filosofie din cadrul Universității din Viena, aici obținând titlul de doctor în filosofie. Reîntors acasă, a fost profesor și catehet pentru elevii de confesiune greco-orientală la Gimnaziul din Năsăud în perioada 1 septembrie 1873 – 31 august 1877, primind aprobarea din partea Ministerului de Culte și Instrucțiune Publică la data de 28 octombrie 1877. După această perioadă a fost profesor la Institutul Teologico-pedagogic „Andreian” din Sibiu până la 1 septembrie 1883, când a fost ales de protoprezbiter al tractului Săliștii, funcționând aici până la trecerea la cele veșnice la data de 16/28 mai 1898³.

Pavel Beșia s-a născut în 16 iunie 1847 în Prundu Bârgăului, comitatul Bistrița-Năsăud, din părinți economi. Termină gimnaziul năsăudean cu examen de maturitate în 5 iulie 1871. A urmat cursurile Institutului „Andreian”, în anul 1871/1872 – teologia, după care în următorii doi ani teologia și pedagogia. La data de 19 august 1874 a fost ales ca profesor supleant la Gimnaziul superior fundațional din Năsăud timp de 4 ani, până la sfârșitul anului școlar 1877/1878. Concomitent, în acești ani, a funcționat ca și catehet pentru elevii greco-orientali. După perioada de activitate năsăudeană, își câștigă dreptul, prin examen, de a funcționa ca învățător și catehet ortodox pentru elevii Școlii fundaționale din Prundu Bârgăului⁴.

Grigore Pletosu, născut la data de 9 iunie 1848 în Chintelnic, comitatul Solnoc-Dăbâca, din părinți plugari, s-a aflat printre elevii din clasa I în anul deschiderii gimnaziului năsăudean. A absolvit acest gimnaziu cu testimoniu de maturitate în 5 iulie 1871. Urmează studiile teologice la Sibiu, absolvindu-le în 29 iunie 1874, după care un an studiile de filosofie ale Universității din Lipsca. Se mută cu studiile la Budapesta unde obține absolutoriu în 1878 și diploma de profesor de Filosofie și Limba română în anul 1879. Revine la Năsăud unde a fost ales profesor supleant și catehet în 18 august 1878, iar din 1882 profesor titular. Din jumătatea a doua al semestrului II, anul școlar 1880/1881, propune spre predare disciplina *Cântările bisericesti după tipic*. A dezvoltat o deosebită activitate didactică, literară, publicistică atât până la 1900, cât și după această perioadă, acestei activități fiindu-i rezervată un alt capitol al lucrării⁵.

¹ Virgil Șotropa, Dr. Nicolae Drăganu, *op. cit.*, p. 282.

² SJANBN, *Fond Protopopiatul ortodox Bistrița, dosar nr. 240/1849*, f. 4 r.; Iuliu Marius-Morariu, *op. cit.*, p. 141; a se vedea Nicolae Bocșan, Gabriel-Viorel Gârdan, Ioan-Vasile Leb, *Andrei Șaguna – Corespondența*, vol. IV, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2011, p. 68.

³ Virgil Șotropa, Dr. Nicolae Drăganu, *op. cit.*, p. 340-341.

⁴ *Ibidem*, p. 341.

⁵ *Ibidem*, p. 344-345.

Alexandru DĂRĂBAN

Perioada de activitate a profesorilor de religie am rezumat-o în tabelul de mai jos:

Nr. crt.	Perioada de predare	Numele profesorului care a predat
1.	până la 1873	Personal detașat de la sediul tractului
2.	1873-1877	Dr. Nicolae Maier
3.	1874-1878	Pavel Beșia
4.	1878-1900	Grigore Pletosu

O privire statistică a totalului de elevi precum și prezența elevilor greco-orientali

Odată cu deschiderea gimnaziului s-au creat toate favorurile posibile pentru ca să se înscrie cât mai mulți copii la școală.

În ceea ce privește naționalitatea elevilor, majoritatea au fost români, fiind consemnat și un număr redus de maghiari, germani, evrei, armeni și chiar cehi¹.

Până la sfârșitul anului școlar 1899/1900, inclusiv, au fost înscriși un număr total de 7.327 elevi, din care au absolvit ca și clasificați 6.800, ceea ce reprezintă un procent de 92,80%². Diferența de 527 elevi o constituie cei care s-au retras sau care au decedat³.

În ceea ce privește componenta strict confesională a elevilor examinați în gimnaziul năsăudean totalul elevilor era de 6.672. Dintre aceștia 5.265 elevi erau de confesiune greco-catolică (78,91%), 1.233 de confesiune ortodoxă (18,49%), iar 174 erau de alte confesiuni (romano-catolici, evangheliști-luterani, reformați, izraeliți – 2, 6%).

În cele ce urmează vă vom prezenta situația statistică confesională începând cu primul an școlar, 1863-1864, și până în anul școlar 1899/1900⁴.

Anul școlar	Confesiunea						Total 100%
	Greco-catolici		Greco-orientali		Alte confesiuni		
	Număr	Procent	Număr	Procent	Număr	Procent	
1863-1864	34	87,18%	5	12,82%	-	-	39
1864-1865	49	81,66%	10	16,67%	1	1,67%	60
1865-1866	83	83%	14	14%	3	3%	100
1866-1867	96	85,71%	14	12,5%	2	1,79%	112
1867-1868	103	85,83%	15	12,5%	2	1,67%	120
1868-1869	102	85%	17	14,17%	1	0,83%	120
1869-1870	124	83,23	23	15,43%	2	1,34%	149
1870-1871	134	82,22%	24	14,72%	5	3,06%	163
1871-1872	129	85,43%	16	10,60%	6	3,97%	151
1872-1873	138	83,15%	24	14,45%	4	2,40%	166
1873-1874	129	79,15%	30	18,40%	4	2,45%	163
1874-1875	124	78,48%	33	20,89%	1	0,63%	158

¹ *Ibidem*, p. 364.

² *Ibidem*, p. 369.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 370.

Păstrarea elementului ortodox în școlile năsăudene până la 1900

1875-1876	128	75,30%	37	21,76%	5	2,94%	170
1876-1877	124	77,99%	30	18,87%	5	3,14%	159
1877-1878	130	76,92%	37	21,90%	2	1,18%	169
1878-1879	150	77,33%	43	22,16%	1	0,51%	194
1879-1880	135	76,70%	38	21,60%	3	1,70%	176
1880-1881	134	77,91%	36	20,93%	2	1,16	172
1881-1882	148	79,14%	37	19,79%	2	1,07%	187
1882-1883	147	76,17%	45	22,3%	3	1,53%	196
1883-1884	137	76,39%	38	20,30%	6	3,31%	181
1884-1885	139	84,25%	25	14,80%	5	2,95%	169
1885-1886	125	81,54%	23	15,13%	4	3,33%	152
1886-1887	132	80,98%	25	15,33%	6	3,69%	163
1887-1888	145	81,01%	25	13,97%	9	5,02%	179
1888-1889	165	78,56%	35	16,67%	10	4,77%	210
1889-1890	172	81,90%	28	13,33%	10	4,77%	210
1890-1891	185	79,40%	32	13,73%	16	6,87%	233
1891-1892	191	79,91%	37	15,49%	11	4,60%	239
1892-1893	189	80,68%	35	15,02%	10	4,30%	233
1893-1894	192	77,43%	50	20,16%	6	2,41%	248
1894-1895	202	77,09%	54	20,61%	6	2,30%	262
1895-1896	186	78,37%	51	21,43%	1	0,42%	238
1896-1897	192	75,89%	56	22,13	5	1,98%	253
1897-1898	176	76,54%	50	21,73%	4	1,73%	230
1898-1899	186	72,93%	66	25,89%	3	1,18%	255
1899-1900	210	71,67%	75	25,60%	8	2,73%	293
TOTAL	5.265	78,91%	1.233	18,49%	174	2,60%	6.672

În cele prezentate mai sus am încercat să arăt activitatea didactică susținută și pentru elevii de confesiune ortodoxă din cadrul gimnaziului năsăudean până la anul 1900, gimnaziu de confesiune greco-catolică. Cei educați în spiritul ortodoxiei au devenit bărbați importanți ai Ortodoxiei și chiar demnitari ai ei. Amintim aici pe Miron Cristea, primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Nicolae Bălan, mitropolit al Ardealului, Nechita Duma, episcop al Argeșului.

Anexă

Cuvântarea lui Grigore Pletosu, în numele elevilor Gimnaziului Grăniceresc năsăudean, la deschiderea școlii (1863)

Preaonorați domni! Eu sunt prea debil și puterile mele nu-s de ajuns, să pot vorbi așa, cum poștește această însemnătate a zilei de astăzi; totuși, îndrăznesc a vă ruga să mă onorați și pe mine cu atențiunea domniilor voastre. „Când păzește curtea cel tare și [în]armat, toate sunt în siguritate”, zice după Sfânta Scriptură, renumitul orator bisericesc, dr. Veith. Dar să întrebăm noi acum, că cine e tare, mai ales în timpul nostru? Nu acela care comandă miile, nu acela care domnește popoarele. O reprivire scurtă în trecut de va da cea mai bună dovadă despre aceea. Unde e imperiul cel puternic al Perșilor? Unde e domnia cea extinsă a Romanilor? Unde e Alexandru Marele Unde [e] Cezar și [H]anibal? Demult s-au retras de pe scena teatrului lumii. Unde-i Babilonul cel tare și Tirul? Unde Ecbatana cea strălucită și Teba cu 100 de porți? Pulbere

Alexandru DĂRĂBAN

și cenușă s-au făcut demult și abia se mai cunoaște locul unde câteva rămășițe de ruine mai aduc aminte de existența lor de oarecând. Este însă un imperiu, care singur se poate numi tare pe lumea asta, a[le] cărui arme sunt neînvînse. Acel imperiu există încă astăzi, cu to[a]te că, în barbarul Ev de mijloc, când apărătorii lui erau singur[i] monahii cei atât de urgisiți în zilele noastre, a avut de suferit pierderi nedescris de mari. Ba nu numai există, ci se află pe culmea gloriei sale. Acela e imperiul științelor, cu a[le] cărui arme ne suim noi să ne provedem aici. Punând noi această țintă năzuințelor noastre, vom ave[a] cea dintâi datorie la toată ocaziunea, dar mai ales în momentul când ne aflăm în palatul Muzelor, să ne aducem aminte de aceia, care au contribuit la ridicarea acelor palestre. Pentru că, ce poate fi pentru noi mai mare fericire pe pământ, decât că suntem așa de norocoși a ne putea procura armele cele mai tari ale științelor, aici, în acest loc clasic? Și cu cât e mai mare binefacerea, cu atât trebuie să fie recunoștința și mulțumita. Din a[ce]astă cauză mă simt îndatorat, Preaonorați domni, a provoca pe amaiții mei conșcolari, să-și împreune versul lor cu al meu și să strige un „vivat” întreit pentru Majestatea Sa, preabunul nostru domn și împărat, trăiască casa domnitoare de Habsburg-Lot[h]aringia! 50 Atunci, cuvântul nu avea sensul pe care îl are astăzi. Cel mai probabil, prin intermediul lui, autorul vrea să sublinieze cât de paupere sunt cuvintele în încercarea de a descrie frumusețea evenimentului. 34 După ce mi-am împlinit cea dintâi datorie, fie-mi iertat a mă întoarce către fondatorii acestui institut, dintre care cuget că în prima linie stau aceia care ne-au adunat nouă averile spre înființarea lui. Aceia însă, s-au mutat demult de la noi, și acum cum pot vorbi către aceia, care sunt dincolo de mormânt, pe când de altă parte a-ș face aceasta din inimă? Cel mult, cuget că aș putea zice: „Dormiți în pace, eroilor care pentru tron și patrie v-ați vărsat sângele, v-ați sacrificat viața, și cu cea mai mare abnegare de sine, ați adunat pentru noi acele averi frumoase din care se ridicară și se susțin aceste palestre mărețe ale Muzelor! Dormiți în pace, repețiesc, și ne iertați să ne exprimăm sentimentele noastre fiilor voștri!” Voi însă, Preaonoraților domni, fiți măreți, că[ci] ați avut atari părinți. Fiți măreți, că sunteți fiii acelor, care au păstrat virtutea romană fără pereche. Primiți, în numele lor și al vostru de la noi, cea mai cordială mulțumită pentru binefacerea ce o gustăm noi, ca fruct al sacrificării lor și a voastre. Trăiți, fiilor de grăniceri, să trăiți, fondatorilor ai acestui gimnaziu!

¹ *Sionul Românesc*, Viena, anul I, 1865, nr. 9, p. 104; Virgil Șotropa, Dr. Nicolae Drăganu, *op. cit.*, p. 163; Dan-Marius Goga, Maxim (Iuliu-Marius) Morariu (editori), *Protopop Grigore Pletosu – Publicistica*, vol. I, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2018, pp. 33-34.

Înmormântarea preoților greco-catolici Alexandru Avram din Sângeorzul Român și Constantin Pop din Feldru

Înspre sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel s-au mutat la cele eterne doi preoți harnici și zeloși din Vicariatul Rodnei. Unul a fost Alexandru Avram – preot în Sângeorzul Român și altul Constantin Pop – preot în Feldru, o altă comună fruntașă din cele 44 comune grănicerești.

Primul în vârstă de 42 ani, al doilea în etate de 51 ani. După preotul din Sângeorz a rămas o văduvă cu 5 orfani, fără nici un mijloc de trai și fără scut în viitor, va să zică rămași în știrea lui Dumnezeu și avizați ca cerșetorii în mâna oamenilor. După preotul din Feldru nu au rămas orfani, a rămas însă văduva Angelina Pop, născută Coșbuc, sora poetului George Coșbuc. Și dânsa abia are asigurată locuința pentru restul vieții. la cealaltă de lipsă pentru trai, este avizată și dânsa la ajutorul celor mai de aproape alor săi.

Să stăm puțin și să medităm asupra acestor întâmplări: preoții aceștia au repausat în urma strapaței¹ celei mari ce a avut în aceste două comune fruntașe grănicerești. Putem zice că zelul casei Domnului i-a băgat în pământ de tineri. Ambii au căpătat morbul nimicitor în urma răcelii ce a urmat după dese alergări la funcțiuni sacre (înmormântări, spovediri, etc.) făcute pe ploaie, ninsoare, ziua și noaptea, cu vreme și fără vreme, după zisa apostolului în comunele lor lungi și late și în depărtare de câțiva kilometri – adesea au mers flămânzi și însetoșați și obosiți de munca zilei.

Primul a repausat în Sângeorz, plâns de soția sa care și dânsa era pe patul durerilor, dând viață unui prunc, născut abia de două săptămâni și de cei patru orfani ai săi.

Al doilea a repausat în Cluj la clinică, unde s-a dus să găsească ceea ce nu a găsit – sănătate și unde, după suferință grea de o săptămână, și-a dat sufletul în prezența soției sale sosită de la Feldru cu câteva minute înainte de a închide ochii spre vecie. Preotul acesta a fost primit și ajutat la Cluj din partea familiei d-lui Basiliu Podoabă², un vechi prieten al repausatului, de pe timpul când a suferit pușcăria de trei luni în 1894 pentru aderența la „Replica” dimpreună cu alți 9 soți ai săi. Sărmanul și-a pus toată încrederea în d-l Basiliu Podoabă. Văduva, tot a doua zi, mergea la Cluj și iarăși se întorcea acasă pentru ca să-și vadă de mica economie.

Când meditează omul asupra sorții celei grele a preoților români, îi vine să exclame: Doamne, oare pentru ce nu se găsește omul, care luând odată în mâna sa soarta clerului român, să vină cu o reformă radicală, să asigure viitorul văduvelor și a orfanilor de preot, pe ceva cale ca

¹ Strapaț, strapațuri (reg.) = muncă, osteneală, alergătură, arșiță.

² A fost un cleric greco-catolic, dar și director al Băncii „Economul”, personalitate marcantă a Clujului la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. S-a născut la 11 martie 1852 în localitatea Topa Mică/Topa Deșeartă, comitatul Cojocna și provenea dintr-o familie greco-catolică, cu tradiție clericală, tatăl său Ioan Podoabă, fiind parohul localității natale. Basiliu Podoabă a studiat teologia la Blaj (1873-1877), fiind hirotonit preot la 23 iunie 1878 de mitropolitul Ioan Vancea de Buteasa și numit capelan la Cluj (1878-1891). În cadrul protopopiatului Clujului, Basiliu Podoabă a fost și notar tractual. În perioada studiilor teologice Podoabă a fost membru al Societății Inocențiu Micu Klein din Blaj, fondată în 1873, fiind ales notar al acesteia în ședința din 10 noiembrie 1873. Podoabă a murit la o data neprecizată între 1932-1937 (vezi Mihai Răzvan Neagu, „Considerații pe marginea vieții și activității lui Basiliu Podoabă, directorul Băncii „Economul” din Cluj”, în Marisia, Târgu Mureș, 2017, XXXVII, p. 127-137).

Înmormântarea preoților greco-catolici Alexandru Avram din Sângeorzul Român și Constantin Pop din Feldru

să nu rămână și ajungă la soarta cerșetorilor sau dacă de la cler atârnă aceasta, pentru ce nu reclamă el această afacere urgentă de la arhieriei și Venerate Consistorii, silindu-le moralmente ca să convoace sinoade, congrese ori concilii sau adunări și să se pună la ordinea zilei obiectul acesta, fie chiar și pentru asigurarea vieții preoților la cutare societate solidă încă cu ocazia hirotonirii lor. Eu cred că aceasta ușor se putea executa, căci luând parte întreg clerul din provincia mitropolitană și taxele după un anumit capital ce s-ar statori, să-l capete văduvele și orfanii la moartea soților lor – ar fi cât se poate de moderate și cu o bună rânduială ar putea contribui și casele bisericilor la plățirea anuităților¹. Scriitorul acestor orduri² nu e preot, dar crede că Onoratul Cler român, de ambele confesiuni, nu le-ar strica să mediteze asupra acestei întrebări și încă cât de iute și cât de bine, pentru că atâta mizerie rămâne în urma cazurilor triste ce se ivesc zi de zi, de-i vine omului a plânge și a zbiciui nepăsarea ce se poate observa în această privință de sus până jos. Deschideți-vă ochii și inimile, d-lor arhieriei, preoți și mireni și vedeți mizeria și lacrimile ce curg în jurul vostru și ascultați strigătul de durere a sutelor de văduve și orfani cerșetori, rămași în urma celor ce au căzut jertfă sarcinii celei grele a apostoliei în mijlocul românilor. La lucru, la lucru, dar cu toții, căci lipsa este mare și grea lovitura sortii.

În ziua de Sfântul Petru s-a înmormântat preotul din Sângeorz, Alexandru Avram, în prezența unui public numeros, pontificând d-l Vicar al Rodnei, reverendisimul Domn Ciril Deac, în fruntea celor 20 preoți din vicariat. Predica ocazională a ținut-o d-l preot din Rodna Nouă (Șanț, s. n.), Pamfilu Grapini, vorbind cu mult simțământ despre soarta preoților și datoriile lor și storcând lacrimi din ochii tuturor celor ce s-au prezentat la acest caz trist.

Preotul din Feldru, Constantin Pop, în preseara sărbătorii a sosit la ora 11, adus cu trenul de la Cluj la gara Feldru, unde poporul din Feldru era în așteptare cu praporii bisericii și cu lumânări, în frunte cu notarul Gregoriu Bancu. Cadavrul închis ermetic în două sicrie de lemn a fost dus și așezat în biserică, care e în apropierea gării.

În ziua de Sfântul Petru s-a servit Sfânta liturghie în frumoasa biserică din Feldru prin d-l profesor Alexandru Haliță, administratorul acestei parohii frumoase și prin d-l Basiliu Podoabă. La finea Liturghiei s-a urcat la catedră d-l Podoabă și a ținut o cuvântare despre biserică cea adevărată a lui Dumnezeu și despre biserică diavolului, care este crâșma, a zbiciuit cercetarea acestor locuri de fărâdelegi cu așa frumoase exemple și asemănări, de pururea vor fi pomenite în mijlocul poporului din Feldru unde, durere, s-au sporit crâșmele ca o adevărată plagă ce bântuie la moralitatea poporului nostru.

Sâmbătă, a doua zi de sfântul Petru, a fost înmormântat vrednicul preot Constantin Pop în prezența unui public mare adunat din depărtări însemnate și inteligență multă. Predica ocazională a ținut-o d-l Basiliu Podoabă, domnia-sa a vorbit aproape o oră întregă, cu atâta spirit și cu așa frumoase asemănări și exemple luate din viață, încât tuturor le-a ținut încordată atenția în decursul întregii sale vorbiri.

Când a trecut la iertăciuni, s-au umplut ochii tuturor celor de față de lacrimi și când a ajuns la văduvă și la cumnatul său, poetul George Coșbuc care, de când a părăsit satul nașterii sale, nu s-a mai reîntors din țară în urma unor împrejurări neatârătoare de dânsul, atunci lacrimile au izbucnit din ochii tuturor cu atâta putere de a fost un plâns general. Frumoase au fost cuvintele adresate poetului:

„Cântă poete, cântă o jale,

¹ Sumă de bani (incluzând o parte din capital și dobânda corespunzătoare) care se plătește periodic (de obicei anual) spre a rambursa un capital sau o datorie. Sumă ce se plătește anual pentru o asigurare.

² Rânduri.

**Înmormântarea preoților greco-catolici Alexandru Avram din Sângeorzul Român
și Constantin Pop din Feldru**

Căci azi se curmă zilele mele,
Dar cântă mereu și de mărire
Și îndeamnă neamul la nemurire;

Prin fapte bune, tot creștinești,
Fapte viteze și românești;
Și lumea întreagă va admira
Glasul tău mândru și lira ta”.

A fost ora unu și jumătate după amiază când s-a dat recelui pământ trupul acestui preot
zelos și piu.

Nu pot să nu laud cu acest prilej și corul tinerimii române din Sângeorz care a luat parte,
atât la înmormântarea preotului din Sângeorz, cât și la înmormântarea din Feldru, deoarece
conducătorul corului din Feldru absentând nu a putut face serviciul de cor.

Noi, toți, care am asistat la aceste triste cazuri să învățăm din pățaniile lor și să ne
organizăm pentru asigurarea familiilor preotești, căci e și păcat și rușine pentru lipsa și mizeria
cea mare ce așteaptă pe văduvă și orfani după moartea servitorilor altarului. Cei ce au urechi de
auzit să audă!

George Coșbuc la Feldru

În monografia „Feldru. Povestea satului” de Simion Palagi, Editura Eikon, 2014.

Arhiva personală Ioan Nechiti.

Biblioteca Județeană George Coșbuc BN

¹ *Unirea*, Blaj, Anul XVII, 1907, nr. 28, p. 252 (articolul este semnat cu pseudonimul „Inelul”).

Activitatea lui Solomon Haliță oglindită în ziarul ieșean „Opinia”

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Între membrii aleși aseară să ducă doleanțele corpului didactic ieșean la Ministerul de Instrucție este și d-l Solomon Haliță, inspector școlar și președintele comitetului cercului. Nu crede oare că este incompatibilitate între aceste două însărcinări? D-l C. Meissner, în situații identice, a optat. Credem că va opta și d-l Haliță între cele două misiuni².

*

La examenul de capacitate al elevelor normaliste, ce începe luni 1 iunie, s-au înscris pe lângă 53 absolvenți ale școlii și 54 candidați absolvenți de seminar, preoți și normaliști căzuți la examenele de capacitate din martie.

Președintele comisiei examinatoare e d-l Solomon Haliță³.

*

... Timp de aproape o oră, Maiestatea Sa Regina Maria a petrecut în mijlocul refugiaților asistând și la masa luată de refugiați.

Tot în fața refugiaților, Maiestatea Sa Regina a ascultat o scurtă dare de seamă făcută de d-l inspector Haliță despre distribuția ajutoarelor acordate cu atâta dărnicie de Maiestatea Sa Regina Maria pentru opera de asistență „Regina Maria” [...] ⁴.

*

Aseară la ora 9 a avut loc la hotelul „Traian” o agapă oferită de reprezentanții autorităților

¹ *Opinia*: ziar conservator cotidian, 1 mai 1897 - 23 ianuarie 1900; 15 noiembrie 1906 - noiembrie 1940; 17 septembrie 1946 - 31 iulie 1951; Serie nouă, An. 1, nr.1(23 dec. 1989) - An. 8, nr. 2089 (21 iun. 1997), Iași [s.n.], 1897 (Tip. Dacia). Ziarul apare la Iași cu foarte multe întreruperi, schimbări de subtitlu și de format. Nu apare între 1 - 8 ianuarie 1899. În perioada de întrerupere (24 ianuarie 1900 - 15 noiembrie 1906), fuzionează cu ziarul „Evenimentul” (Iași, 3 februarie 1893 - 30 decembrie 1943). În decursul apariției își schimbă subtitlul de mai multe ori: ziar conservator-democrat (9 februarie 1908 - 14 iunie 1915), ziar politic cotidian (4 noiembrie 1916 - 22 septembrie 1917; de la 21 februarie 1918). În perioada 16 iunie 1915 - 1 iunie 1916 apare fără subtitlu. Directori: Gr. C. Buțureanu (până pe 18 iulie 1907) și Lascăr Antoniu (până la 10 februarie 1908); de la 19 iulie 1907 la 10 februarie 1908 adaugă ca director și pe Gheorghe Ghibănescu; de la 12 februarie 1908 la 20 noiembrie 1917 apare numai sub direcția unui comitet; de la 26 aprilie 1917 la 28 ianuarie 1918 menționează ca redactor responsabil (uneori și girant responsabil) pe Ștefan Vlădescu (afară de numerele apărute de la 23 la 26 septembrie 1917, de la 27 octombrie la 13 decembrie 1917 și de la 17 decembrie 1917 - 6 ianuarie 1918, când nu mai este menționat), redactor C. R. Ghiulea-Renovatus (la 30 octombrie 1920). Publicația are suplimente cu paginație separată de la 23 decembrie 1907. Apare la tipografia „Dacia”, după care își schimbă de mai multe ori locul de tipărire, după cum urmează: de la 9 ianuarie 1899 la tipografia „Miron Costin”, de la 16 ianuarie 1899 la tipografia „Dacia” - P. Iliescu & D. Grossu, de la 10 noiembrie 1899, tipografia „Miron Costin” - Frații Șaraga & I. I. Leibovici, iar de la 18 noiembrie 1899 la tipografia „H. Goldner” (<https://adt.arcanum.com/ro/collection/Opinia/13.06.2023>).

² *Opinia*, Iași, Anul XI, 1914, nr. 21178, p. 3.

³ *Idem*, Anul XII, 1915, nr. 2483, p. 2.

⁴ *Idem*, Anul XIII, 1917, nr. 3024, p. 1.

Activitatea lui Solomon Haliță oglindită în ziarul ieșean „Opinia”

locale în onoarea d-lui general Anastasiu, comandantul garnizoanei, care pleacă la Cluj unde a primit comanda unei divizii.

La agapă au asistat d-nii general Anastasiu, C. Crupenschi – președintele comisiei interimare, Solomon Haliță – prefectul județului [...]¹.

*

La biserica Sfântul Spiridon s-a celebrat aseară căsătoria religioasă a d-lui Gheorghe Măcărescu – avocat, cu d-ra Marcela Crupenschi, fiica d-nei și d-lui C. Crupenschi. Nunii au fost căpitan Crupenschi și d-na colonel Romanescu. Căsătoria a fost oficiată de părintele Gotcu și preoții bisericii, iar răspunsurile au fost date de corul bisericii, sub conducerea d-lui Teodorescu.

În asistența de elită am relevat Principesa Olga Sturdza, d-na și d-l Meissner, d-na Zoe Mârzescu, d-nii Solomon Haliță, Sachelarescu, Vasile Iamandi [...]².

*

D-l Solomon Haliță, inspector al învățământului primar, a fost pus în retragere din oficiu pentru limită de vârstă, pe ziua de 1 aprilie viitor³.

*

Sărbătorirea d-lui Solomon Haliță
Banchetul de aseară

În salonul de sus al hotelului „Traian” a avut loc aseară un banchet în onoarea d-lui Solomon Haliță, fost inspector general al învățământului și prefect de județ, cu prilejul reîntoarcerii sale în Ardeal, de unde este originar.

Au participat d-nii: C. Crupenschi, P. Fântânar, M. Tomida, Dr. Pușcariu, preotul Gotcu, Eugen Heroveanu, Dr. I. Lebell, Lazăr Teodorescu, Grigore Bârsan, G. Manoliu, N. Popea, I. Constantinescu, D. Dimitriu, Emil Diaconescu, Victor Iamandi, C. Săteanu, Oswald Racoviță, Dr. Iamandi, Dr. A. Geordescu, V. Bulgaru, C. D. Petrescu, G. Vasiliu-Voina, I. Bantaș, I. Dafin, G. V. Sion, Ceaicofski, Toma Zaharia, Dr. Tatos, Alexandru Iamandi, Th. Stihl, T. Grigoriu, N. Grunspan, Ionel Fruhling, P. Iliescu și Max Caniman.

Au tostat d-nii:

D-l C. Crupenschi, personal și în numele d-lui Ch. Mârzescu, reținut la București, relevând meritele sărbătoritului în domeniul vieții școlare și publice.

D-l P. Fântânar, care a amintit că d-l Haliță a fost unul dintre cei mai buni colaboratori al regretatului Haret.

Apoi, d-nii M. Tomida, preot Gotcu, V. Bulgaru, Toma Zaharia și N. Grunspan.

D-l Victor Iamandi a dat citire unor scrisori primite din partea d-lor C. Toma și Eduard Lăzărescu care se asociază la această sărbătorire, după care d-l Iamandi închină un toast în onoarea d-lui Haliță, relevând criteriile pe care le-a adus în învățământ și legătura pe care a stabilit-o între cultură și politică. Spune că d-l Haliță, reîntorcându-se în Ardeal, va fi și acolo un simbol al liberalismului.

D-l Haliță, răspunzând călduroasei manifestații de simpatie ce i s-a făcut, spune că aceasta se explică prin faptul că împrejurările au grăbit plecarea sa din Iași, unde a stat timp de 34 de ani, de când a primit botezul religiei liberale, sub șefia bătrânului Ioan Brătianu.

Arată că a venit din Ardeal însuflețit de ideea națională pe care a găsit-o în Partidul Liberal, după care evocă marea operă realizată de nemuritorul Haret pentru școală și pentru neam.

¹ Idem, Anul XV, 1919, nr. 3684, p. 2.

² *Ibidem*, nr. 3801, p. 2.

³ Idem, Anul XVII, 1921, nr. 4149, p. 2.

Activitatea lui Solomon Haliță oglindită în ziarul ieșean „Opinia”

D-l Haliță spune că izvorul culturii naționale rămâne tot în Vechiul Regat, care trebuie să împrăștie apostoli în toate provinciile românești dezrobite, pentru a realiza unitatea sufletească spune că nu va uita niciodată Iașul, în mijlocul căruia va reveni.

Se face o călduroasă manifestație de simpatie d-lui Haliță.

D-l Haliță ridică un toast pentru șeful Partidului Liberal din Iași, d-l Gh. Mârzescu, care a ridicat prestigiul Iașului și al Moldovei, în care este tot atât de iubit în Ardeal, ca și în toată țara, ca unul care a dat poporului votul obștesc.

„În timpul călătoriei ce au făcut-o vara trecută prin Ardeal – spune d-l Haliță – a putut constata simpatia de care se bucura d-l Mârzescu printre ardeleni întrucât, prin activitatea desfășurată în Parlament, d-l Mârzescu a luat întotdeauna apărarea intereselor ardeleni, cum a fost cazul Reșiței și a concesionării căilor ferate”.

D-l Haliță încheie toastând pentru locotenentul nedespărțit al d-lui Mârzescu, care este d-l C. Crupenschi.

În cea mai mare înălțare sufletească, sărbătorirea a ținut până la ora 11.

O agapă

La o agapă intimă, luni seara, a fost sărbătorit d-l Solomon Haliță, profesor și inspector general școlar, de către mai mulți buni prieteni profesori.

D-l Haliță părăsește Iașul plecând în Ardeal, la locul său de naștere, fiind scos la pensie pe baza legii cu 4 articole, prin care se suspendă inamovibilitatea personalului de control și acel din administrația centrală a Ministerului Instrucțiunii.

În cea mai călduroasă frățietate, s-a petrecut la această agapă, ținându-se cuvântări adânc simțite de către d-nii profesori: Todiceanu – directorul Școlii Normale „Vasile Lupu”, Gh. Ghibănescu, I. Mitru, Popovici – profesor la Bell-arte, D. Sechelarescu – inspector școlar, I. Vârlănescu, Gh. Vezbianu, V. Agapi, Victor Munteanu, P. Stoica – revizor școlar, etc. toți exprimându-și regretele pentru plecarea d-lui Haliță din Iași și arătând meritele distinsului sărbătorit.

D-l Solomon Haliță își va lua rămas bun de la toți colegii săi din Iași la banchetul ce i se dă în curând de către cercul didactic din localitate, la care banchet s-au anunțat a lua parte profesori delegați din toată țara¹.

*

S-au făcut următoarele numiri de prefecți: d-l Solomon Haliță la comitatul Bistrița [...]².

*

Din Cluj se anunță că astăzi a încetat din viață Solomon Haliță, fost inspector general al învățământului primar și fost prefect de Iași.

Înmormântarea va avea loc sâmbătă 4 decembrie în comuna Sângeorgiu-Băi, județul Năsăud.

Defunctul era un statornic membru al Partidului Liberal, bine cunoscut și apreciat la Iași³.

*

Mâine, sâmbătă între orele 12-1, va avea loc la capela Seminarului „Veniamin Costachi” din Iași un parastas pentru pomenirea fostului profesor Solomon Haliță. Cunoscuții și prietenii pot lua parte⁴.

¹ *Ibidem*, nr. 4348, p. 2.

² *Idem*, Anul XVIII, 1922, nr. 4406, p. 3.

³ *Idem*, Anul XXII, 1926, nr. 5857, p. 3.

⁴ *Ibidem*, nr. 5859, p. 4.

Activitatea lui Solomon Haliță oglindită în ziarul ieșean „Opinia”

*

Cercul didactic din localitate roagă pe toți membrii Corpului Didactic din Iași și împrejurimi să ia parte la parastasul ce se va oficia în biserica Sfântul Spiridon, Duminică 9 ianuarie a. c., ora 10 și jumătate dimineața, pentru pomenirea mult regretatului Solomon Haliță, fost profesor, inspector general al Școlilor Normale și Primare și președinte al Corpului Didactic ieșean¹.

*

A apărut volumul „Figuri ieșene” în care autorul, cunoscutul publicist ieșean d-l I. Dafin portrează ilustrațiunile și personalitățile marcante ale Iașului cultural, artistic și politic.

În „Figuri ieșene”, vol. I, sunt portrețați: P. Poni, Giordano, Gh. Popovici, dr. V. Negel, N. Gane, Dim. Volanschi, A. A. Badareu, Gh. Nădejde, M. Codreanu, prof. dr. Gh. Bogdan, C. Stere, E. Herovanu, P. H. Grigoriu-Buduci, I. Botez, Xenofon Gheorghiu, A. C. Cuza, I. Petrovici, dr. E. Pușcariu, Aglae Pruteanu, Solomon Haliță, G. Ibrăileanu, State Dragomir, Gh. Mârzescu, dr. P. Zosin, Victor Iamandi, Dim. Greceanu și Petru Fântânu².

*

... În Iași, orașul ideilor mari și generoase, instituția coloniilor școlare a luat ființă în martie 1910. Membrii corpului didactic primar ai acestui oraș, la apelul marelui reformator școlar (Spiru Haret, s. n.), s-au grupat în jurul lui Solomon Haliță, fostul inspector general al învățământului primar și normal - unul dintre principalii colaboratori ai lui Haret - și au constituit o societate cu menirea de a organiza și a trimite elevi în colonii de vacanță [...]³.

*

Părintele Vuza, care face o excursie în Ardeal, a vizitat și Sângeorgiul Român, unde se află mormântul lui Solomon Haliță, regretatul profesor ieșean.

Bustul e foarte frumos, parcă vorbește, dar mormântul e acoperit de buruieni, uitat de toți.

Din inițiativa părintelui Vuza, cel puțin de data aceasta, mormântul a fost curățat.

Un serviciu religios a fost oficiat în prezența unui mănunchi de profesori⁴.

*

La moartea prof. Gh. Ghibănescu

... Cât a stat la Bârlad a desfășurat o activitate literară istorică scriind „Originile Hușilor”, „Grafica chirilică la români”, a scos revista literară pedagogică „Gheorghe Lazăr” în colaborare cu bunul său prieten Solomon Haliță [...]⁵.

¹ Idem, Anul XXIII, 1927, nr. 5885, p. 2.

² *Ibidem*, nr. 5902, p. 3.

³ Idem, Anul XXIV, 1928, nr. 6482, p. 4.

⁴ Idem, Anul XXVII, 1931, nr. 7265, p. 2.

⁵ Idem, Anul XXXII, 1936, nr. 8780, p. 2.

IZBUCNIREA PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL ȘI ROMÂNII DIN SÂNGEORZ-BĂI

DORIN DOLOGA

Început ca un conflict între două monarhii, Regatul Serbiei și Imperiul austro-ungar, acesta a devenit un război mondial. La 28 iulie Austro-Ungaria a declarat război Serbiei, iar în săptămâna care a urmat au intrat în conflict și celelalte mari puteri. Austro-Ungaria a forțat izbucnirea războiului într-o primă fază cu Serbia, deși toate cancelariile europene știau că urmează un război generalizat între imperii. Declarația de război a Austro-Ungariei a fost făcută la insistențele Germaniei, care urmărea obținerea supremației europene.

Imperiile vecine cu România, cel austro-ungar și țarist, erau preocupate să controleze zona Balcanilor și gurile Dunării, pas cu pas. Rezolvarea problemei orientale a constituit problema de bază și permanentă a celor trei imperii, țarist, austro-ungar și german, cu toate că prima Unire de la 1859 a Principatelor Române, obținerea independenței României în anul 1878 și declararea acesteia în anul 1881 ca regat, a încurcat o bună perioadă de timp strategiile de cabinet elaborate, acestea neavând soluții acceptabile pentru nici unele dintre cele trei imperii.

Obiectivul final al Primului Război Mondial nu a fost nici pe departe înfrângerea și ocuparea Regatului Serbiei de către Imperiul austro-ungar și evident încorporarea lui, ci rezolvarea în interes propriu a problemei orientale.

Europa era dominată de imperii, însă politica acestora era dominată de frica unora față de celelalte, ceea ce a condus la conflicte, așa cum a fost și Primul Război Mondial. Rusia se temea de ascensiunea rapidă a Germaniei, iar aceasta din urmă considera creșterea puterii Rusiei o amenințare pentru ea. Franța se temea de creșterea puterii militare terestre a Germaniei, iar Anglia de concurența comercială și de construirea unei puternice flote militare germane.

Rusia fusese înfrântă în războiul cu Japonia în Extremul Orient și își orientase expansiunea spre Balcani. Austro-Ungaria era blocată în vest de apariția Imperiului german și voia să profite de slăbirea momentană a Rusiei și să reia politica de anexiuni în Balcani. În anul 1908 Imperiul austro-ungar a anexat Bosnia și Herțegovina. Ministrul de externe rus propusese omologului său austro-ungar anexarea celor două provincii, dar cerea în compensație acordul Austro-Ungariei pentru modificarea regimului strâmtorilor în sensul dorit de Rusia. Austro-Ungaria a ocupat cele două provincii fără a acorda ceva în schimb Rusiei¹.

Marile puteri aveau interese în România. Anglia a avut întotdeauna în România un interes, dar acesta a avut un caracter de subterfugiu. Anglia era interesată în primul rând de securitatea canalului Suez, deoarece acesta era o cale spre India, aflată sub stăpânire engleză, iar ocuparea strâmtorilor de către Rusia o aduceau aproape de canal. Rusia dorea să obțină accesul la strâmtorile Bosfor și Dardanele. Cum calea către acestea trecea prin România, aceasta putea fi o punte sau o barieră către strâmtori. Austro-Ungaria avea sub stăpânirea sa milioane de români și era interesată să mențină România în sfera sa de influență. Germania era aliata Austro-Ungariei,

¹ Ion Bulei, *Atunci când veacul se năștea..., lumea românească 1900-1908*, București, Editura Eminescu, 1990, p. 309, 311, 312.

Dorin DOLOGA

iar regele Carol I al României era de origine germană, astfel că intenționa să mențină România în orbita sa. Franța era interesată de România în ceea ce privește locul acesteia în sistemul german de alianță.

Tendința Rusiei de expansiune în Balcani a determinat România să adere în anul 1883 la Tripla Alianță, prin încheierea tratatului defensiv cu Germania și Austro-Ungaria.

La începutul Primului Război Mondial în fruntea României se afla regele Carol I. Acesta nu a fost un om politic de anvergură. Carol I voia să fie rege peste o țară puțin mai mare. În anul 1913 el a implicat România în al doilea război balcanic, pentru a obține Cadrilaterul, care fuseseră promis României în anul 1878. România a devenit o țară mai mare cu două județe, Durostor și Caliacra. Ele se adăugau celor 33 de județe care compuneau România. Acest câștig teritorial a înveninat relațiile cu Bulgaria pentru multă vreme și în timp nu a putut fi păstrat. Implicarea României în războiul balcanic s-a datorat și cercurilor politico-militare românești, care se temeau de crearea unei Bulgarii mari, susținută de către Rusia. Participarea Armatei Române la războiul balcanic ar fi trebuit să constituie un semnal de alarmă în ceea ce privește dotarea și conducerea acesteia, dar din păcate nu s-a întâmplat nimic.

La izbucnirea războiului, la 3 august 1914 a avut loc Consiliul de Coroană care a dezbătut atitudinea României față de războiul care începuse. Regele Carol I dorea intrarea României în război alături de Germania și Austro-Ungaria, dar majoritatea oamenilor politici participanți la Consiliu s-au pronunțat pentru neutralitate. Regele Carol I ar fi putut forța lucrurile, numind în fruntea guvernului un progerman, așa cum era P.P. Carp. Calitatea educației de rege, de cap de stat, l-au făcut pe Carol I să se supună voinței naționale. Peste doi ani România a intrat în Primul Război Mondial nepregătită, datorită celor care s-au aflat de-a lungul timpului la conducerea politică și militară a României. Faptul că poporul român a supraviețuit în Primul Război Mondial s-a datorat Franței. Aceasta și-a ținut cuvântul dat României. După înfrângerile din anul 1916 Armata Română nu ar mai fi putut lupta fără sprijinul militar francez.

Imperiul austro-ungar, din care făceau parte Transilvania și Bucovina, locuite în majoritate de români, era un imperiu luminat. Accentul se punea pe promovarea elitelor alogene, nu românești. Cei care erau promovați erau străini cu nume românești. Ei erau români numai de fațadă, pentru că reprezentau Curtea de la Viena. Alegerile erau influențate și manipulate. Întâlnirile dintre reprezentanții românilor cu reprezentanții statului austro-ungar erau regizate. Când reprezentanții românilor se exprimau în public și în ziare erau urmăriți, supravegheați și cenzurați.

În acest sens, ministrul de externe al Austro-Ungariei, Gusztav Lanoky, declara în anul 1881: reprezentarea românilor în dieta maghiară a fost întotdeauna minimală. Nici un român nu este și nu a fost vreodată într-o funcție oficială deosebită. Nici un român capabil, căruia i s-a netezit drumul la București, nu i s-a deschis drumul spre funcțiile statale din capitala maghiară¹.

În Parlamentul maghiar din acea vreme deputații români nu erau salutați. Budapesta se lăuda cu „moderația” sa, pentru că nu s-ar fi folosit la alegerile din 1910 decât de serviciile a 194 batalioane de infanterie și 114 escadroane de cavalerie².

După încheierea dualismului austro-ungar, în Transilvania situația a fost controlată și determinată de maghiari. Ei aveau o singură obsesie, să rămână singuri în Transilvania. Izbucnirea Primului Război Mondial constituia o oportunitate. Guvernul maghiar din acea vreme urmărea în primul rând să obțină victoria pe câmpul de luptă și în al doilea rând să micșoreze numărul românilor. Ei au fost mobilizați și trimiși în prima linie în număr mare. A-

¹ Viorel Roman, Hannes Hofbauer, *Transilvania. Românii la încrucișarea intereselor imperiale*, București, Editura Europa Nova, 1998, p. 109.

² *Ibidem*, p. 114

Izbucnirea primului război mondial și românii din Sângeorz-Băi

cest lucru constituie expresia unei drame colective. Soldatul român a luptat și a murit pentru o cauză care nu era a lui. Situația comunei Sângeorz Băi este ilustrativă în acest sens. Din această localitate locuită în mare majoritate de români au fost mobilizați și trimiși succesiv pe front 797 de locuitori români, iar 1 (avocatul Laurențiu Oanea) a fost internat, ceea ce constituia un record¹.

Contradicțiile dintre puterile interesate în rezolvarea problemei orientale au asigurat și existența Statului Român, aflat la încrucișarea intereselor imperiale. Dispariția la sfârșitul Primului Război Mondial a celor trei imperii, german, austro-ungar și țarist, a creat condiții favorabile pentru unirea provinciilor românești Transilvania și Bucovina, aflate sub stăpânirea Imperiului austro-ungar și a Basarabiei, aflată sub stăpânirea Imperiului țarist. România și-a văzut împlinit interesul național, dar în perioada următoare a avut de rezolvat dificila problemă a unificării provinciilor venite de sub stăpânirea austriacă (Bucovina), maghiară (Transilvania) și rusă (Basarabia).

Iosif Uza, tatăl dr. George Uza
- Colecția Maxim Dumitraș -

¹ Dorin Dologa, Alexandru Dărăban, „Participarea locuitorilor români din localitatea Sângeorz Băi la Primul Război Mondial”, în Florin Hodoroga, Alexandru Dărăban (ed.), Pisanii Sângeorzene, Sângeorz-Băi, 2020, Anul IX, Nr. 10 (98), p. 13.

Băile „Hebe” (Sângeorz-Băi)

Stațiunea balneo-climatică din Sângeorz-Băi, județul Năsăud, se află la sudul Bucovinei, la poalele și versantul de sud al Munților Rodnei, care sunt o prelungire spre vest a Carpaților Răsăriteni, pe romantica vale a Someșului Mare, lângă linia ferată Cluj – Dej – Beclean – Rodna. Ea este înconjurată de munții acoperiți cu păduri de fag, molid și brad într-o regiune cu o vegetație bogată și variată, cu mult farmec și pitoresc.

Grație pădurilor de brad, regiunea este ozonificată cu bogăție și grație surselor minerale, stațiunea este bogată în emanații de radium.

Stațiunea „Hebe” este la altitudinea de 451 metri, cu orientare spre sud, deci la o climă dulce subalpină, ferită de praf și vânturi.

Toate aceste caracteristici o fac propice de a influența în mod binefăcător asupra întregului organism, cu raporturi excepțional de avantajoase pentru un tratament în plin aer și pentru helioterapie.

Sângeorz-băi, proprietara stațiunii, este o comună rurală compactă, curat românească, cu 4.000 locuitori. În localitate se află trei biserici, școală primară cu opt posturi, stație C.F.R., oficiu P.T.T., farmacie, etc.

Șoseaua, ce trece prin comună, leagă direct Ardealul cu Bucovina prin Pasul Rodnei, peste Muntele Rotunda.

Izvoarele de ape minerale

Apele minerale naturale cloruro-sodice, bicarbonate „Hebe” cele mai radioactive din România (13,8 mm.c.), similare ca acțiune cu apele din Carlsbad și Vichy.

Apele de la Sângeorz-Băi sunt ape alcaline cloruro-sodice, cu următoarele caracteristici puțin obișnuite:

- a) O mare bogăție în bicarbonat de calciu (între 2-2,8 gr. la litru).
- b) Sunt mangano-feruginoase cu o neobișnuită bogăție în mangan asupra fierului (nr. 1, 2 și 3 de cinci ori mai mult mangan decât fier).
- c) Bogate în magneziu (0,6 gr. la litru).
- d) Destul de bogate în litiu.
- e) Microcomponente importante, brom, iod și boviu, emanații de radium.
- f) Apele sunt total lipsite de sulfuri și fosfați, total lipsite de impurități organice, de nitrați, și amoniac, ceea ce dovedește că împlinesc în modul cel mai strict condițiile igienice de lipsă de contact cu apele de suprafață.
- g) Apele sunt radioactive, în special izvoarele 4 și 5.

Izvoarele 1-2 sunt cele mai bogate în mangan (vezi pct. b) și cele mai sărace în clorură de sodiu și sunt cele mai puțin radioactive. În schimb, calitățile lor și procentul microcomponentelor rămân asemănătoare.

Izvoarele 4 și 5 sunt cele mai radioactive. Nr. 5 e cel mai bogat în bicarbonat de calciu. La izvoarele 4 și 5 conținutul în mangan e mult mai mic, iar raportul Mn/Fe normal și mai mic decât unitatea.

În rezumat, deși apropiate și cu compoziție generală asemănătoare între izvoarele 1, 2 și 3 de o parte - și 4 și 5 de alta, există deosebiri caracteristice, tocmai în elementele terapeutice im-

Băile „Hebe” (Sângeorz-Băi)

portante, ceea ce dovedește că izvoarele provin din adâncimi și roci deosebite.

Indicații terapeutice

În urma cercetărilor clinice și experimentale, apele „Hebe” sunt indicate în bolile stomacului, dispepsii primitive și secundare, hiperhiposistemice, hiperclorhidrii și achilii gastrice, gastrite cronice și ulcere duodenale; în boli intestinale: colite, constipații; în boli ale ficatului: congestii, scleroze, ciroze la început, în convalescențe după hepatite, ictere, în litiază biliară și colecistite cronice; diabet, gută cronică, uricemii, litiază renală și în toate manifestările anafilactice.

Ca stațiune climaterică, beneficiază mult aici copiii anemici, clorotici, limfatici, convalescenții și cei cu diateză scrofuloasă.

Fiecare vizitator trebuie să primească consultul unui medic balneologic asupra întrebuirii apelor în mod sistematic, asupra regimului alimentar. fără de acestea nu se poate închipui o cură eficientă cu apele „Hebe”.

Serviciul medical, pe lângă un onorar redus, este deservit de următorii medici balneologi:

- Dr. Iulian Chitul, prim medic județean în Bistrița, director medical al stațiunii;
- Dr. Teofil Tanco, medicul ambulatoriului policlinic în Năsăud;
- Dr. Mircea Haliță, asistent (universitar, s. n.) la clinica medicală din Cluj;
- Dr. Corneliu Cosmuță, medic oficial al orașului Bistrița;
- Virgil Vasiliad, colonel pensionar, medic particular;
- Dr. Marius Oana, medicul circumscripției sanitare Sângeorz-Băi.

Băile, restaurantele și locuințele stau sub controlul sanitar al unui medic balneolog.

În cursul sezonului, vizitatorii au la dispoziție locuințe confortabile, în hoteluri, vile, case particulare.

Vizitatorii, cu resurse mai restrânse, găsesc locuințe mai modeste, dar bune, pe la casele țărănești.

Prețul camerelor variază după sezon, confort, situație și interior. Ele, în tot timpul, sunt convenabile (20-120 lei pe zi).

În hoteluri și în unele vile se servesc pensiuni întregi, mâncăruri dietetice și de regim.

Vizitatorii, cărora nu le convine alimentația de restaurant, grație ușurinței de aprovizionare, își pot aranja bucătăria proprie.

Parcul băilor, străzile și locuințele sunt luminate cu electricitate.

Referitor la cheltuielile generale de întreținere la băi, stațiunea „Hebe” a devenit proverbială prin ieftinătatea traiului. Oricine, fie bogat, fie sărac, își poate potrivi cheltuielile în raport cu resursele de care dispune, fără a-și dezechilibra prevederile bugetare de acasă.

În general, cheltuielile de întreținere la băile „Hebe” desfide orice concurență.

Excursii și distracții

Stațiunea „Hebe”, fiind situată la poalele minunaților munți ai Rodnei, oferă variate și multiple distracții alpine, cu superbe priveliști și peisaje. Excursiile, pe jos sau călare, pe lângă râurile de munte Cormaia, Cormăița, Valea Tătarilor, Valea Moldișului, Valea Măgurii, Valea Vinului, etc., deja la depărtare de câțiva kilometri, ne duc între munții plini de verdeț și de brădet, la soare și aer bogat ozonificat, la libertate desăvârșită și la sănătate. Amatorii de alpinism pot întreprinde ascensiuni la vârful Ineul și Pietrosul, străbătând întreaga cunună a acestor munți.

Băile în Someș și Cormaia, bogate în păstrăvi și lipeni, contribuie în mod binefăcător și

Băile „Hebe” (Sângeorz-Băi)

plăcut la distracția vizitatorilor.

Tradiționalele baluri ale cercurilor studențești din Cluj ale administrației băilor, petrecerile și concertele, sunt ocazii de distracții deosebite.

Arenele de tenis și popicărie oferă antrenamente gimnastice.

În decursul sezonului principal, mulți profesori universitari și alți intelectuali, somități ai științelor și culturii românești, nu-și întrerup apostolatul în calitate de vizitatori ai băilor, ci în fiecare săptămână de 2-3 ori țin conferințe publice și variate, oferind cu multă dragoste și însuflețire, nu numai distracții intelectuale, ci și lărgirea și întărirea cercului de cunoștințe științifice ale auditoriului.

Itinerare

Pentru înlesnirea călătoriei la Sângeorz-Băi, din oricare parte a țării și dinspre străinătate, dăm următoarele itinerarii:

De la București: Ploiești – Brașov – Cluj (Apahida) – Dej – Beclean – Sângeorz-Băi;

De la Chișinău: Iași – Pașcani – Verești – Dărmănești – Vatra Dornei – Bistrița – Beclean – Sângeorz-Băi; Iași – Tecuci – Mărășești – Ploiești – Brașov – Cluj (Apahida) – Dej – Beclean – Sângeorz-Băi; Iași – Pașcani – Adjud – Ghimeș - Palanca – Războieni - Cluj (Apahida) – Dej – Beclean – Sângeorz-Băi;

De la Cernăuți: Dărmănești – Vatra Dornei – Bistrița - Beclean – Sângeorz-Băi;

De la Satu Mare: Baia Mare – Jibou - Dej – Beclean – Sângeorz-Băi (sau peste Oradea);

De la Oradea: Cluj – Dej – Beclean – Sângeorz-Băi;

De la Arad: Simeria - Războieni - Cluj (Apahida) – Dej – Beclean – Sângeorz-Băi (sau peste Oradea);

De la Timișoara: Ilia - Războieni - Cluj – Dej – Beclean – Sângeorz-Băi;

De la Craiova: Piatra Olt – Vințul de Jos - Războieni - Cluj (Apahida) – Dej – Beclean – Sângeorz-Băi;

De la Constanța: peste București.

Biletele de tren, pentru ca să se împărțesească de gratuitate la întors acasă, trebuie să fie vizate de administrația băilor.

Apele și băile „Hebe” se află situate la vestul comunei, la depărtare de 1 kilometru. La băi duce un drum bine întreținut, începând de la primărie, paralel cu Valea Borcutului. Acest drum se poate scurta cu jumătate, mergând pe drumul Peste Mal.

Trenuri sosesc de la Cluj de două ori pe zi, după amiază, la ora 14,21 și seara la ora 20,34. Pleacă spre Cluj tot de două ori pe zi, dimineața la ora 4,31 și după amiază la ora 13,38. S-au făcut demersuri la Direcția Generală C.F.R. ca pentru sezon publicul să aibă vagoane directe Cluj – Sângeorz-Băi și Sângeorz-Băi – Cluj.

Transportul vizitatorilor de la gară se face cu trăsuri pe arcuri, automobile și cu omnibusul. Taxele de transport sunt satorite de primăria comunală și cărăușilor nu le este permis a depăși aceste taxe care sunt afișate la loc vizibil în toate vehiculele.

Publicul vizitator este rugat a nu se lăsa atras de diverși agenți și misiți speculanți, căci orice informații se dau în mod gratuit de către organele administrației băilor.

La alegerea sau schimbarea locuințelor, vizitatorilor le stă la dispoziție biroul administrației. Tabloul vilelor cu camerele disponibile, ținut la curent zi cu zi. Organele administrației băilor dau informațiile necesare și în această privință.

Sezonul a început. Publicul sosește în fiecare zi din toate colțurile țării¹.

¹ *Universul*, București, Anul L, 1933, nr. 176, p. 12.

Ce se petrece la primăria Sângeorz-Băi, județul Năsăud

Ne-am ocupat în repetate rânduri de isprăvile săvârșite, fie direct, fie prin interpuși, de senatorul Laurențiu Oanea.

Urmarea?

În loc ca autoritățile în drept să ia măsurile cuvenite, începând cercetări riguroase, s-au încurajat indirect niște banditisme pe care opinia publică le-a acoperit cu tot oprobiul ei.

Senatorul Laurențiu Oanea văzând că și-a mâncat pentru totdeauna cinstea, pe care a încercat disperat s-o salveze prin aparențe, a colindat pe la toate gazetele din capitală pentru a face diferite aranjamente, dacă nu spre a-i repara virginitatea-i morală pierdută, apoi măcar să le cumpere tăcerea cu care să-și acopere faptele-i rușinoase.

Și ce credeți că a făcut?

Pe unde a reușit, a plătit, cumpărând conștiințe, pe unde nu, a cerșit milă.

De altfel, postura de milog îl prinde admirabil. Și-l prinde fiindcă nu este la începutul acestui obicei, mandatul de senator – între multe altele – obținându-l prin aceeași cale de la d-l Ioan Partene, acum directorul Liceului „Alexandru Odobescu”, plus, firește, un onorar convenabil, căci altfel nu s-ar fi ales cu demnitatea ce deține, fiind cu desăvârșire detestat de populație.

Dar să revenim la obiectul propriu-zis al acestui reportaj.

Scandalul ia proporții

Primarul comunei Sângeorz-Băi, Alexandru Gagea, cumnat cu senatorul Oanea, în urma mai multor afaceri, ca să nu zicem altfel, făcute în detrimentul acestei comune, a trezit o atare stare de spirit în sânul locuitorilor încât a dezlănțuit o adevărată anarhie.

Întreaga comună, cu excepția unei minorități de 10 oameni, este pentru îndepărtarea sa din fruntea comunei Sângeorz-Băi.

Între aceia care sunt împotriva sa și-i cer îndepărtarea pentru potlogăriile făcute, toate puse la cale de senatorul Oanea, bineînțeles, se găsesc – fapt semnificativ - și rude apropiate ale acestuia.

Pe tema aceasta au fost în timpul din urmă grave incidente.

Recent, când prefectul județului a fost în comună, a năvălit întreaga populație a satului spre mașina sa, cerând imediata suspendare a primarului; mai mult, a cerut ca primarul să fie dus de aici, întrucât nu mai garantează nimeni de viața lui.

Prefectul, înspăimântat, l-a luat pe primar în mașină și l-a dus până afară de sat, unde i-a dat drumul.

Primarul s-a reîntors acasă, în ascuns.

Oamenii văzând că nici așa n-au scăpat de el, au tăbărât în edificiul primăriei, de unde primarul a ieșit c-o bătaie zdravănă, izbutind din nou să fugă.

Un document revelator

Dar să precizăm un nou fapt care contribuie la agitarea spiritelor în sânul locuitorilor din această comună.

Deși există la primăria Sângeorz-Băi un proces-verbal prin care se obligă – ca senator al ju-

Ce se petrece la primăria Sângeorz-Băi, județul Năsăud

dețului Năsăud și ca fiu al acestei comune – să lucreze în mod gratuit pentru această comună, Laurențiu Oanea și-a întocmit un tablou de cheltuieli ce a uluit pur și simplu pe consilierii comunali, care au refuzat să aprobe plata lui. Față de acest fapt a intentat acțiune la Tribunalul Năsăud, pe care – pentru interesul ce prezintă – o reproducem.

Iată documentul:

Subsemnatul, dr. Laurențiu Oanea, avocat, domiciliat în București, Bulevardul Vintilă Brătianu, nr. 10, în conformitate cu prevederile art. 74 din Legea pentru organizarea corpului de avocați și cu dispozițiunile art. 104 din procedura civilă ard. și art. 18 din Legea LIV din 1912, prin prezenta acțiune de onorar avocațial, chem în judecată în fața d-voastră ca pârâtă comuna Sângeorz-Băi, județul Năsăud, prin reprezentanții săi legali ca după procedură în Camera de Consiliu să fie obligată a-mi plăti drept onorar de avocat suma de 408.000 lei capital cu dobânzile legale de la intentarea acțiunii și 25.000 lei cheltuieli de judecată, toate în termen de 15 zile sub sancțiunea execuției silite.

Aceasta peste suma de 226.000 lei pe care mi-am reținut-o în contul cheltuielilor efective făcute în procesele arătate mai sus în numele și pentru comuna pârâtă pe care sumă mi-am reținut-o din suma încasată de la Regia Cooperativă „Regna” din Năsăud în ziua de 4 aprilie 1936 și pe temeiul drepturilor acordate prin art. 18, aliniatul ultim, al legii LIV din 1912 și art. 75 din legea corpului de avocați.

Vă rog a pronunța că pentru suma de onorar datorată și care se va stabili prin sentința ce veți da, am privilegiul legal pe temeiul art. 77 din citata lege asupra stabilimentului Băilor „Hebe” și a veniturilor exploatării acelu stabiliment și a apei minerale, acest stabiliment fiind adus în patrimoniul comunei pârâte prin activitatea mea profesională, prin procesul cu fosta Societate „Hebe” și prin împrumuturile făcute prin activitatea mea de a căror replătire tot eu m-am îngrijit, precum va apare din actele pe care îmi sprijinesc această acțiune.

Motivele acțiunii mele sunt următoarele:

De peste 10 ani, începând din 1926 și până astăzi, am reprezentat comuna pârâtă, Sângeorz-Băi, în toate procesele pe care le-a avut și în diferite litigii de ordin administrativ sau judiciar.

În cele următoare vă arăt toate cazurile în care am lucrat pentru comună cu suma de onorarii și cheltuielile convenite.

1. Dobândirea alor 4 târguri anuale pentru totdeauna, cheltuielile și onorar tabloul nr. 1, lei 65.000.

2. Obținerea daunelor de război de 300.000 lei pentru stațiunea „Hebe”, lei 12.000.

3. Procesul cu Societatea „Hebe” pentru desființarea contractului de arendare valabil până în anul 1932, lei 12.055.

4. Ministerul de Interne, aprobarea acestei tranzacții, călătorii București, lei 20.000.

5. Ministerul Lucrărilor Publice ca instanță a III-a în chestia exproprierii celor 2 imobile de pe teritoriul „Hebe”, lei 5.000.

6. Obținerea amânărilor de la banca „Aurora” cu călătorii de la București la Năsăud, lei 12.000.

7. Obținerea, votarea, ridicarea împrumutului de 5.000.000 lei cu semnarea actului de împrumut, lei 112.000.

8. Împrumutul de 2.000.000 lei la Casa de depuneri și semnarea actului, etc., lei 67.000.

9. Cheltuielile tragerii la sorți a sumei de 590.000 lei plătită 1-1 la sută aprobate de comună, lei 50.000.

10. Procesul cu Societatea „Regna” la Tribunalul Năsăud, dosar 3002 din 1931 conform tabloului, lei 130.850.

11. Demersuri și călătorii pentru achitarea și ștergerea celor două împrumuturi, cu 4 călă-

Ce se petrece la primăria Sângeorz-Băi, județul Năsăud

torii București – Sângeorz-Băi, lei 40.000.

Tabloul creanței față de comună, lei 634.400.

Din care am reținut pentru cheltuieli, lei 226.000.

Urmând a fi condamnată până la restul de lei 408.400.

În dovedirea acțiunii mele anexez tablourile onorariilor convenite, conform tarifelor minimale.

La fiecare proces sau litigiu anexez actele cu care fac dovada mandatului ce am avut de la comună și îndeplinirea lucrării.

Rog să se ceară de la Judecătoria de Ocol Rodna dosarul procesului nr. 1361-1927.

De la Tribunalul Năsăud rog să se atașeze la acest dosar și actele dosarului de proces dintre comuna Sângeorz-Băi și Societatea „Regna” cu nr. 3002 din 1931.

Comuna pârâtă Sângeorz-Băi să fie obligată, conform art. 21 din Legea accelerării judecătorești, ca să înainteze Tribunalului cele două volume de acte ale proceselor „Hebe” cu Societatea „Regna” și dosarele celor două împrumuturi de 5.000 creditul județean și comunal și de 2 milioane lei la Casa de depuneri din București.

Cer audierea ca martori a următorilor:

1. Anton Ciortea, fost notar în Sângeorz_băi, de prezent notar în comuna Monor.
2. Ioan M. Oancea, notar în comuna Sângeorz-Băi.
3. Maxim Morariu, casierul comunei Sângeorz-Băi.
4. Emil Dumitru, primpretorul Plășii Rodna.

Cu acești martori voi dovedi îndeplinirea lucrărilor și facerea tuturor cheltuielilor pentru comună și în favorul comunei.

Pentru toate aceste motive rog admiterea acțiunii cu cheltuielile socotite de lei 25.000.

Și o constatare

Va să zică pentru intervenții la diferite autorități și instituții – pe care era obligat să le facă gratuit, căci de aceea era alesul județului, pentru deplasări, deși are permis gratuit de C.F.R. și câte altele, a găsit că i se cuvine suma de 634.400 lei.

Este culmea turpitudinii.

Datoria Ministerelor de Interne și Justiție

Ministerele de Interne și Justiție sunt datoare să pună – fără nici o amânare – capăt acestui scandal, fiindcă astfel lucrurile pot degenera și sunt posibile cele mai neașteptate acte din partea populației extrem de revoltate¹.

¹ Țara Noastră, București, Anul XV, 1936, nr. 1196, p. 2.

Congresul diecezan al AGRU-lui din Eparhia Cluj-Gherla

În zilele de 9 și 10 iulie 1938 a avut loc în frunțașă comună năsăudeană Sângeorz-Băi congresul anual al AGRU-lui din Eparhia Cluj-Gherla. Festivitățile au început odată cu venirea comitetului diecezan central de sub prezidenția d-lui prof. univ. dr. Alexandru Borza, căruia, organizația locală a AGRU-lui din Sângeorz, i-a făcut o primire călduroasă venind la gară în corpore și cu drapelul „Reuniunii Mariană”. D-l revizor școlar Maxim Lupoae, în calitate de președinte al organizației, doamna pr. Buga, în calitate de președintă a „Reuniunii Mariană”, au adus comitetului salutul cuvenit, mărturisindu-și credința, munca ce se depune de aceste două asociații pentru întărirea și promovarea credinței noastre creștinești, este cu adevărat un apostolat. A răspuns d-l profesor dr. Alexandru Borza și doamna elena Dr. Aciu, președinta Uniunii Mariane Diecezane, mulțumind pentru caldă primire ce le face comitetelor.

Satul era îmbrăcat în haină de sărbătoare. De la primărie până la biserică (o distanță de 400-500 metri), drumul era pavoazat cu mesteceni tineri împlântați de o parte și alta a străzii, având și un arc de triumf cu inscripția „Întru mulți ani stăpâne”, executată din frunze de brad.

La orele 11,30 se încep lucrările administrative ale congresului în localul școlii mari, având prezente amândouă asociațiile, în număr frumos de membri, iar după masă, la orele 3, satul întreg împreună cu organizațiile din jur venite pentru congres, așteaptă în fața primăriei sosirea Excelenței Sale. Î.P.S. Dr. Iuliu Hossu pentru a încheia în Sângeorz-Băi, odată cu congresul, șirul vizitațiilor canonice din Vicariatul Rodnei. Primirea Excelenței Sale s-a făcut de comitetele AGRU-lui și ale „Reuniunilor Mariane”. După cuvântările ocazionale, Excelența Sa Dr. Iuliu Hossu cere binecuvântarea Domnului asupra lucrărilor congresului și asupra acestei comune și își exprima mulțumirea că vede pe toți fiii bisericii la locul cuvenit, spunând că în aceste ceasuri trebuie să ieșim cu toții înălțați sufletește în armonică lucrare pentru Sfânta Biserică, căci bucuria va fi a aceluia pe care îl slujim.

Urmează vecernia cu predica părintelui Ion Agârbiceanu, după care, prin a doua ședință administrativă a comitetului AGRU-lui diecezan, lucrările primei zile de congres i-au sfârșit.

A doua zi, Duminică 10 iulie, se continuă programul congresului de la orele 7 dimineața, cu utrenie și mărturisirea membrilor AGRU-lui și a „Reuniunii Mariane” și cu slujba arhierescă, în timpul căreia se sfințește biserica. La orele 14, Excelența Sa Dr. Iuliu Hossu încuviințează deschiderea ședinței festive a Congresului, în prezența d-lui prefect al județului Năsăud, colonel Dumitrache, a autorităților locale, a membrilor și credincioșilor, în mare parte intelectuali. Expirând în acest an mandatul comitetului ales la congresul de la Huedin în anul 1933, se procedează la alegerea noilor comitete, rămânând la AGRU ca președinte tot d-l prof. dr. Alexandru Borza, iar la „Reuniunea Mariană” este aleasă de președintă doamna Breban.

În cadrul congresului a conferențiat părintele Iuliu Pop din comuna Maieru, județul Năsăud, despre „Rostul AGRU-lui în combaterea sectelor”, conferință bine documentată și ascultată cu viu interes.

După discuțiile avute, congresul, în unanimitate, votează următoarea

MOȚIUNE

votată în Congresul Diecezan al AGRU-lui din Eparhia Cluj-Gherla în ziua de 10 iulie 1938, în Sângeorz-Băi

Congresul Eparhial al AGRU-lui întrunit în Sângeorz-Băi în ziua de 10 iulie 1938, își exprimă și cu această ocazie alipirea nestrămutată către Sfântul Părinte, urmașul Sfântului Petru, păstorul sufletesc al întregii lumi catolice și simbolul unității adevărate Biserici a lui Isus

Congresul diecezan al AGRU-lui din Eparhia Cluj-Gherla

Hristos.

Sub înțeleapta și de Duhul Sfânt inspirata cărmuire a Sfântului Părinte, se revarsă peste neamurile și noroadele pământului o neînfrântă alipire către credința și poruncile legii lui Isus. Din această credință izvorăște o puternică iubire frățescă care încheagă pentru veșnicie state naționale și leagă nedezlipit pe stăpâniți de stăpânitorii inspirați de învățătura divină a Mântuitorului lumii.

Din aceleași roade spirituale s-a adăpat în cursul veacurilor trecute și neamul românesc. Roma eternă, leagănul neamului și al credinței noastre străbune, a cimentat pentru eternitate și temeliile Statului nostru românesc în actualele sale hotare firești și a legat pentru totdeauna neamul românesc de actuala dinastie și de înțeleptul Rege Carol al II-lea, îndrumătorul propășirii noastre și ctitorul României triumfătoare, exprimându-i omagii de fidelitate și supunere neclintită.

Congresul exprimă adâncă sa dragoste către Prea Sfințiții Episcopi români uniți și înconjoară cu devotament filial pe Î.P.S. Episcop Iuliu, părintele său sufletesc.

Cu acest prilej, Congresul își îndreaptă gândul către guvernul Maiestății Sale, exprimându-și sentimentele sale de înaltă și aleasă prețuire pentru opera de ridicare a neamului nostru pe care o realizează cu atât de mare stăruință, rugându-l să aibă în vedere la aprecierea dezideratelor Congresului, rolul, istoric nepieritor pe care l-a avut biserica noastră la rededeptarea națională și-l are la întărirea conștiinței unității noastre etnice.

Congresul reînnoiește, cu fermă speranță în împlinirea lor, postulatele Bisericii române-unite, formulate și în congresele trecute:

1. Rugăm stăruitor să se respecte dreptul Bisericii noastre naționale la onorurile publice cu ocazia serbărilor naționale.

2. În armată, pentru soldații români-uniți, să se dea preoți militari de aceeași lege.

3. În școli să se treacă în programa de studii ore de religie suficiente pentru educația sufletească a tineretului. Cerem insistent înființarea posturilor de cateheți în comunele cu mulți elevi.

4. Congresul Diecezan rămâne partizan al ideii unui organ zilnic de publicitate și al concentrării publicațiilor existente.

5. Dorește, în sfârșit, să înceteze orice tendință de învrăjbire între credincioșii celor două Biserici românești naționale, colaborând, în adevăr și iubire, pentru întărirea Neamului și înălțarea Țării.

După acestea congresul ia sfârșit, urmând un banchet la care au luat parte peste 60 persoane, unde toastează Excelența Sa Dr. Iuliu Hossu, d-l prefect colonel Dumitrache. Dr. E. Dunca, dr. Leon Scridon – Bistrița, prof. dr. Alexandru Borza, prof. dr. Sever Pop – Cluj și d-l prof. I. Bota.

Președinte
Prof. dr. Alexandru Borza

Secretar general
prof. Ioan Bota¹.

¹ *Unirea Poporului*, Blaj, Anul XX, 1938, nr. 30, p. 3.

Din istoria sângeorzană mai puțin știută - Mișcarea Legionară -

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Problemele nerezolvate ale României antebelice, noile provocări ale României Mari, dar și trendul european de la aceea vreme au dus la apariția unei organizații de extremă dreaptă care va face istorie în perioada interbelică și care, totodată, va influența gândirea românească și după. Este vorba despre Mișcarea Legionară, care a debutat sub titulatura de Legiunea Arhanghelului Mihail, o organizație de extremă dreaptă, cu o mistică ortodox-naționalistă aparte, care o diferențiază de mișcările de extremă dreaptă europene.

Și pe teritoriul Sângeorzului această mișcare și-a găsit adepți, aceștia construind și ridicând o troiță, sub conducerea lui Constantin Popescu, în fața bisericii din centrul comunei, care s-a sfințit la data de 18 octombrie 1936. Aceasta a fost ridicată în memoria celor 150 de grăniceri din această comună morți în Primul Război Mondial. La acest eveniment au participat 200 de legionari din comunele vecine, 20 de călăreți din Ilva Mare și aproape 1500 săteni. Din partea conducerii organizației legionare județene au participat învățătorul A. Gorănescu - șeful organizației județene, profesorul N. Caranica și dr. Emil Eremeiu, iar de la Cluj au participat „comandantul” Banea, „camarazii” Straulea și Tiberiu Vereș, acesta din urmă fiind liderul studențimii clujene legionare.

Slujba de sfințire și parastasul pentru pomenirea celor morți au fost făcute de preoții greco-catolici Chinteoan, Buga și Coșbuc, iar Constantin Popescu a citit darea de seamă asupra lucrării, iar apoi a vorbit comandantul Banea despre eroismul și amintirea celor căzuți în război.

După masă s-a ținut o ședință de cuib cu toți legionarii. Pentru ridicarea acestei troițe, legionarii au întâmpinat oarecare greutate. Primăria comunei n-a admis ridicarea troiței în piață, unde era loc mai mult, așa încât aceasta a fost ridicată în fața bisericii.

Troița din Sângeorz a fost a șasea troiță ridicată de legionarii năsăudeni¹.

¹ *Libertatea*, Orăștie, Anul XXXIII, 1936, nr. 31, p. 4.

RESTITUIRI

Catehism ori istorie biblică?

MAXIM POP¹

Când am oferit tipografiei diecezane din Gherla un manual de istorie biblică menit să se poată întrebuința în școlile medii și să fie și manual ajutor pentru cateheți și învățători la propunerea istoriei biblice în școala poporală, am căpătat răspuns cum că tipografia nu-l poate cumpăra deoarece nu va avea trecere, cum se întâmplă și cu istoria biblică pentru școlile populare.

Atunci mi-am propus a scrie în această chestiune. Lucrul s-a amânat din multe cauze. Vin acum să-mi împlinesc propusul și să arăt că pentru ce nu se trece istoria biblică, pe când catehismele au câte cinci-șase ediții.

Ca să pot ajunge la scop, trebuie să încep lucrul mai departe și așa întreb mai întâi: ce se recere înainte de toate ca să se propună obiectul religiei în școala poporală așa cum necesitatea și ponderozitatea lui? Întâi și înainte de toate se recere catehet bun. Și aceasta e mult zis, pentru că nu tot acela ce propune religia sau dacă mai voiți, care catehizează e și catehet bun. Catehetul

¹ Maxim Pop s-a născut la 10 august 1838 în comuna Sângeorgiul-românesc, din părinți economi, însă oameni de frunte și cu stare. La sfatul vicarului de atunci, Anchidim Pop, care descoperise în tânărul copil un talent mare, părinții săi l-au dat șa școala trivială grănicerească din Sângeorgiu, unde absolvi toate clasele cu testimoniu pur eminent.

De aici fu trimis șa școala normală din Năsăud unde dovedi aceeași diligență și o absolvi cu același rezultat îmbucurător.

De aici a mers „per pedes apostolorum” la Blaj unde absolvi gimnaziul clasă de clasă cu rezultat asemenea eminent, iar la examenul de maturitate obținu clasificarea „eximio modo”.

Absolvind gimnaziul, la dorința expresă a unchiului său Macedon Pop, prepozit capitular, intra ca alumn în Seminarul greco-catolic din Gherla de unde, după un an de studiu, fu trimis în Seminarul central „Santa Barbara” din Viena unde absolvi studiile teologice în anul 1865 „per eminentiam”, obținând din diligența privată și absolutoriul de la cursul catehético-pedagogic la Școala normală cesaro-regească.

Tot atunci absolvi la universitatea centrală de acolo și cursul profesoral din secțiunea istorică. Îndată după absolvirea cursului, fu denumit ca profesor la Gimnaziul greco-catolic din Năsăud, iar la 1871 fu denumit, totodată, și catehet și exortator¹ greco-catolic la același gimnaziu și întărit de profesor ordinar. Schimbându-se însă împrejurările, deși avea toate testimoniile și absolutoriile „pur eminent”, se năzui a-și câștiga censura de la vreo universitate din patrie. Se puse deci pe studiu și deși nu posedă limba maghiară, se pregăti cu sârguință exemplară și insinuându-se la examen la universitatea centrală din Budapesta, obținu la anul 1874, cu succes bun, censura de profesor.

Încă în decursul aceluia an fu întărit de profesor definitiv pentru catedra de istorie și geografie. Nu peste mult timp episcopul de Gherla, Ioan Szabo, îl denumi de vice-protopop onorar și asesor consistorial. În 17 mai 1892, copleșit de un morb greu, căzu la pat și în 23 iulie a aceluiași an, muri, în etate de abia 54 ani, lăsând în urmă-i o văduvă și patru copii (Memorialul „Reuniunii învățătoresți greco-catolice Mariana din Năsăud”, Perioada I, 1876-1901, Năsăud, 1901, pp. 55-57).

Maxim POP

bun e ceva rar. Apoi la i-așa că cateheți buni sunt rari, dar sunt și preoți „in cura animarum”¹, care cu toate ordinele mai înalte emise cu privire la această îndatorire a preoților, n-au propus și nu propun nimic din religie în școală. Dar și mai mult. Eu cunosc un preot care, fără să fi propus o iotă în școală, avu cutezarea a cere remunerațiune ca catehet.

Altcum acesta nu e lucrul meu. Eu am să arăt că ce înțeleg eu prin catehet bun.

Ca cineva să fie măiestru bun, trebuie să aibă toate acele cunoștințe și însușiri care caracterizează pe un măiestru bun. Chiar așa e și cu învățătorii și cateheții.

De la catehetul bun se recer trei:

- a) să fie moral;
- b) să aibă cunoștințe necesare;
- c) să se pregătească cu conștiinciozitate pentru propuneri.

Ad a) Catehetul are să fie preot. Rar cateheți sunt care nu sunt preoți și rău este că se dau astfel de excepții. preotul este propagatorul moralității, ca atare întru toate are să premerge cu exemplul bun. Acum ce moralitate va propaga, va sădi în inimile fragede ale pruncilor cel ce însușii nu e moral? Nu devine acela un fariseu, un înșelător? Sau doară să lăsăm să mai străbată și între pereții sfinți ai școlii, zicala poporului: fă ce zice, nu ce face popa!? Amar de noi și de sufletele noastre când această zicală va mai fi răspicată și prin gura pruncilor nevinovați.

Ad b) Ce cunoștințe, că dacă va absolvi teologia, trebuie să știe atâta cât să propună la niște prunci? Așa poate să zică unul sau altul și poate cel mai puțin competent.

Aceasta e identică cu aceea: ce secundă din religie când el știe rugăciunile. Lasă că teologia cam știm noi cum o absolvă mulți, unii chiar acasă în niște sate unde nici nu convin cu inteligenți, ci-i înconjoară, dar presupunând că o absolvă fiecare așa cum se recere, cu aceea încă nu poate fi un catehet bun.

De la catehet se recer cunoștințe speciale, atât în ceea ce privește materia, cât și în ceea ce privește forma sau modul instrucțiunii.

Cu privire la formă se recere ca catehetul să știe bine de rost catehismul și istoria biblică. Lipsește aceasta, atunci catehetul dovedește că el vrea să propună pruncilor ceea ce el însușii nu știe. Nu știe catehismul de rost, chiar cu cuvintele din carte, nu e în stare să corecteze cu aceleași expresii și nu poate aduce pe prunc la cale. La istorie nu se cere așa strâns să uziteze toate expresiile cărții.

Cu atâta însă nu e destul. Știind catehismul și istoria biblică, trebuie să le și înțeleagă fundamental. Aceasta încă nu e un lucru așa mic. Aici în catehism se cuprind dogmele bisericii noastre și catehetul trebuie să fie bine versat în dogmatică ca să le poată explica cu rezultat pruncilor. Tot așa stă lucrul cu preceptele și mijloacele darului. Ei! Dar dogmatica aceea și morala sau etica se uită dacă nu le repetă omul sau dacă nu citește măcar manualele ajutătoare anume pentru pregătirea catehetului.

Știindu-le acestea, se recere mai departe să știe regulile didactice și metodice și încă foarte bine. Fără de acestea, progres în înțelesul strâns al cuvântului, nici nu se poate cugeta. Și de cumva se recere undeva la oarecare obiect cunoștința acestor reguli, atunci nicăieri nu sunt așa de lipsă, chiar la obiectul religiei. Acesta este obiectul cel mai greu în sine și mai greu de împărtășit pruncilor așa cât să aibă ceva folos. Toată lumea știe că mai greu e a comunica pruncilor lucruri abstracte. Și apoi câte lucruri abstracte nu vin aici? Și se pot comunica cu succes fără cunoștința deplină a regulilor amintite? Nu!

Ad c) Catehetul să se pregătească conștiincios. Aceasta, nu va să zică nici mai mult nici mai puțin, decât că catehetul are să cugete, ce are de propus în fiecare oră, cum va aduce în legătură lecția prezentă cu cea trecută și cum are să o predea, ce formă va întrebuița, ce expresii

¹ În grija sufletelor.

Catehism ori istorie biblică?

și ce exemple, aplicări practice va face? Aceasta este pregătirea conștiințioasă, iar nu ca să meargă catehetul la școală, să ia un catehism în mână și să întrebe: „Ce ați avut de pregătit?”, apoi să examineze întrebările avute ca lecție și să zică: „pe ora viitoare veți avea încă trei întrebări” - și să se despartă de școală. De atari cateheți nici nu-i lipsă. În acel caz e mai bine ca instrucțiunea religiei să rămână încredințată învățătorului.

Ca exemplu de conștiințiozitate a catehetului servească următoarele extrase din ziarul marelui pedagog și catehet Overberg¹ (1789). În dimineața aceasta mi-a fost instrucțiunea grea, nehotărâtă și neprecisă. Cauza care în atari cazuri mi-i cea mai binevenită, îmi vine mai întâi în minte și aceea că nu mă aflu bine. Însă dacă încerc mai departe, atunci mi se pare că cauza zace acolo, că nu m-am pregătit destul de bine sau am amânat pregătirea până înainte de începerea instrucțiunii, prin care se întâmplă că pentru scurttimea timpului m-am încordat prea tare și capul mi-a fost necapabil de reflexii. Aceasta mi se pare a fi contribuit în dimineața aceasta la confuzia instrucțiunii. Poate să fie și o pedeapsă dreaptă, însă vindecătoare de la Dumnezeu, pentru că intențiile mele nu au fost destul de curate și m-am încrezut prea mult în puterile mele.

„12 aprilie 1790. Mulțumescu-ți ție părinte ceresc pentru ajutorul dăruit la instruirea micuților pentru prima cuminecare. Ține-i în numele tău Isuse pe cei ce ieri i-ai împreunat mai întâi prin mine cu scump trupul și sângele tău. Suplinește prin darul tău ce lipsește stării inimii lor, care e ție bineplăcută, iartă-mi îndurate greșelile care le-am făcut la pregătirea lor și-mi ajută ca pe viitor să le înconjor. Am început cu mult mai târziu a priveghea peste purtarea lor decât să pot a le cunoaște inimile mai bine și să le pregătesc cum se cuvine spre venirea ta; și în decursul instrucțiunii pentru cuminecarea primă nu am încercat destul de serios a-i cunoaște din partea inimii. A fost ca și când, prin instrucțiune, s-ar putea face toate și că aceasta să fie mai bine tocmită, am neglijat a veghea peste purtarea lor, aceasta a fost greșit. Tu știi că eu am dorit adeseori și mi-am dat și osteneala a instrui din intenție curată; cum s-a mesteca însă îndată la început în aceea și ambiția (deșertăciunea) și cum m-a condus aceasta singură în decursul instrucțiunii, îți e cunoscut ție Doamne. Eu însumi am observat aceasta mai de multe ori, am venit în luptă grea și în dezordine, am fost confuz la propunere și prin aceasta am făcut daună micuților. Uneori am fost răpit de ambiții contra dorinței și debilei mele voințe, am zis și am lăsat, am zis altceva ce nu aș fi zis sau lăsat, dacă onoarea ta și mântuirea pruncilor ar fi fost sigur scopul meu².

Prezența ascultătorilor străini încă a contribuit mult de am greșit intenția curată, însă cu atât mai puțin cu cât m-am dedat mai mult cu ea. Și scrierea continuă care m-a reținut de la unele abateri și m-a astrâns a vorbi mai hotărât, a mă ține mai acurat de o ordine anumită – care scriere din acest punct de vedere a fost folositoare – a făcut de instrucțiunea n-a fost așa de liberă și nemăiestrită cum poate ar fi fost fără de aceasta. Aceasta încă a contribuit mult la confuzia în care am căzut atunci, când n-a fost instrucțiunea așa cum aș fi dorit. Acestea toate arăta cât de tare mă domină încă ambiția. Unul care ar fi fost cu inima curată n-ar fi venit prin toate aceste în altă dispozițiune. Cât de tare mă domină încă ambiția se poate vedea încă și de acolo că îndestularea sau neîndestularea mea a depins atât de tare de la rezultat, că o laudă cât de mică a

¹ Bernard Overberg este unul dintre principalii reprezentanți ai pedagogiei catolice din Germania, în perioada anterioară lui Pestalozzi. Născut în 1754, într-un sat de lângă Osnabrück din Westfalia, a studiat teologia, a fost sfințit preot în 1780 și a slujit mai întâi ca vicar într-o parohie rurală; acolo s-a remarcat prin caritatea sa, blândețea, dragostea pentru copii și succesul pe care l-a obținut în sarcina sa de catehet (<https://www-inrp-fr.translate.google/edition-electronique/lodel/dictionnaire-ferdinand-buisson/document>). - accesat 28.07.2023).

² *Preotul Român*, Gherla, Anul XII, 1886, p. 43-46.

Maxim POP

putut să mă bucur și cea mai mică imputare a putut atât de tare să mă doară, că lauda m-a împintenat atât de tare și imputarea m-a descurajat atât de mult. Eu – după cum știi – m-am luptat adeseori încontra aceea, însă poate era nu cu intenție curată. Pentru aceea am trăit ieri mai necurmat în luptă și alaltăieri de câteva ori am fost rău dispus fără de voia mea. Doamne Isuse îndurate spre mine după mare îndurarea ta, șterge toată răutatea mea, zidește întru mine inima curată; atunci voi învăța pe micuții tăi căile tale. Spre a înconjura greșelile comise voi lăsa să-mi scrie numele celor ce vor veni în anul viitor la prima cuminecare, etc.”¹.

A doua cerință ca să progreseze învățământul peste tot și în religie, în special, e cercarea regulată a școlii. Aceasta e un rău universal. E știut că poporul nostru, ca și altele din țară, n-a ajuns la convingere deplină despre necesitatea de a cerca școala. De aceea sunt de lipsă măsuri zilnice. Însă și aici catehetul poate contribui foarte mult prin exemplu, doar mai mult decât prin măsurile ce le iau împreună cu senatul său față de pruncii ce nu cearcă școala. Însă ce exemplu dă acel catehet care sau nu merge deloc în școală și a cărui interesare de școală se reduce la subscrierea tabelor de informații și a celorlalte acte și relații sau de merge, merge în câteva zile înainte de examen?

A treia cerință sunt cărți bune scolastice. Am auzit zicându-se adeseori că învățătorul bun poate face spor destul și cu cărți rele. Eu zic că învățătorul bun poate face spor chiar și fără cărți, numai cu creta în mână și cu graiul viu, însă aceea nu se poate totuși nega cum că cărțile bune sunt de mare ajutor pentru învățător. Apoi, precum învățătorul bun poate face spor și cu cărți rele, chiar așa învățătorul slab cu cărți bune poate face ceva mai multișor. În această privință nu stăm așa rău. Avem atât catehisme, cât și istoria biblică pentru mâna școlarilor. Nu sunt originale, sunt lucrate însă după originalele cele mai bune câte le cunoaștem. Numaidecât trebuie să observ că la istoria biblică a intrat puțină speculă. Manualul e întocmit astfel cât materialul formează grupe concentrice. Fiecare grupă conține material din ambele testamente. În prefață se arată această grupare și se spune care grupă de material pentru care despărțământ e destinată. Cu toate acestea, din punct de vedere a câștigului – după a mea părere – s-a legat testamentul nou separat de cel vechi, prin ce întâi s-a rupt cartea în două și apoi, lucru firesc, că i-a crescut prețul. Folosirea ei e posibilă numai dacă se cumpără amândouă părțile.

Presupunând cum că toate câte am cerut până aici le avem, vine acum întrebarea: cu ce să începem, cu istoria biblică ori cu catehismul sau cu alte cuvinte ce să luăm de bază la instrucțiunea în religie istoria ori catehismul? Aici sunt trei păreri. Unii vor să se ia de bază istoria, fiind aceasta lucru foarte natural. Din istorie sunt extrase întrebările din catehism, ea are să servească de bază și din propunerea ei să se facă deducerile necesare sau ce tot una-i să se arate că adevărurile din catehism sunt scoase din istorie unde sunt descrise mai pe larg și sunt așezate în ordine pentru că mai ușor să se țină în minte.

A doua părere este să se ia de bază catehismul și cu întrebările, respectiv răspunsurile din el să se aducă în legătură istorioarele corespunzătoare.

A treia și, după părerea mea, cea mai nimerită este că ambele să se ia în legătură. Numai cât aici trebuie să se țină cont de etatea pruncilor.

În școala cu un singur învățător sunt cel puțin trei despărțăminte – dacă e școala cum trebuie să fie. În fiecare despărțământ sunt două sub-despărțăminte sau după expresia tehnică fiecare despărțământ formează un bieniu².

În bieniul prim despărțământul prim sunt începătorii. Aceștia nu știu citi. Între acum: să se mai țină anticul sistem să nu învețe nimic din religie, afară de câteva rugăciuni, care de multe ori le știu de acasă, deși poate nu deplin corect. În bieniul prim despărțământul al doilea trebuie

¹ A se vedea viața lui Overberg scrise de Krabe, p. 127 și Ohler, Lehrbuch der Erziehung, p. 184.

² Perioadă de doi ani.

Catehism ori istorie biblică?

să știe pruncii citi, ce e drept. Însă între citit și citit e mare deosebire. Ca să poată învăța un prunc ceva de rost trebuie să știe citi bine. Aceasta nu se va afla decât în puține școli cu câte un învățător. Prin urmare, starea faptică pretinde să se înceapă cu istoria biblică. Pentru bieniul prim așadar cartea și din istoria biblică e chiar așa de prisos, ca și din catehism. Aici totul se reduce la ceea ce poate învăța pruncul din auz. Pentru ca să poată învăța trebuie să i se nareze în stil poporal aceea ce voiește a-l învăța. spre scopul acesta se aleg istorioarele cele mai ușoare. Astfel: despre crearea lumii – deducerea că Dumnezeu e creatorul lumii. Căderea îngerilor – deosebirea între îngeri buni și răi. Crearea omului – atotputernicia și înțelepciunea lui Dumnezeu. Paradisul – Dumnezeu e preabun. Porunca dată lui Adam și călcarea ei – păcatul prim, etc. Va să zică în tot locul se face deducerea corespunzătoare din istorioară. Aceasta se face însă numai după ce a narat istorioara, a tratat cu învățăceii și i-a făcut s-o nareze și ei și ei cu cuvintele proprii.

În bieniul al doilea și al treilea pruncii știu citi și se poate proceda mai sistematic. Acuma se poate lua întors, adică catehismul de bază și să împreune istoria cu el. împreunarea însă să se întâmple numai acolo unde este acesta de lipsă. De lipsă este unde vin citate. Istorioarele din care sunt luate citatele trebuie narate și tratate cu pruncii. Astfel, acuma istoria se ia de sine și cele împreunate cu catehismul vin repetate la rândul lor.

Nici am avut de cuget, nici se ține de mine a face plan special de lecții. aceea este treaba superiorilor în a căror drept stă a consulta – dacă voiesc - și pe alții care au praxa¹. De aceea nu am specificat materialul, ci am făcut numai unele îndegetări² despre aceea ce ar trebui să se propună. Din cele zise până aici se poate însă vedea cum că în școala poporală trebuie să se propună și istoria biblică și încă luându-se în legătură cu catehismul. Făcându-se așa atunci învățământul va prospera. Aceasta a știu nu teoretic, ci din experiența proprie de mulțime de ani. Făcându-se așa și manualul de istorie biblică va trece chiar așa ca și catehismul. Cei chemați îngrijească-se să se facă dacă le zace la inima progresul.

Din parte-mi mai am să adaug încă ceva. Catehetul trebuie să aibă și manuale ajutătoare. Atari manuale după cât știu nu există decât un tom din explicarea catehismului de Deharbe³ tradus de clericii de la Santa Barbara în 1865. Din această cauză crezând cum că voi face un serviciu cateheților voi publica cu permisiunea onoratei redacții lecții practice în coloanele acestui ziar, atât din catehism, cât și din istoria biblică⁴.

¹ Practică.

² Indicații.

³ Joseph Deharbe (11 aprilie – 8 noiembrie 1871) a fost teolog iezuit din Germania (https://ro.wikipedia.org/wiki/Joseph_Deharbe - accesat 28.07.2023).

⁴ *Preotul Român*, Gherla, Anul XII, 1886, p. 88-92.

Alegeri în comitatul Bistrița-Năsăud în anul 1892

Alegerea membrilor municipali în comitatul nostru s-a întâmplat în 14 decembrie 1892.

Românii aleg în 3 cercuri electorale: în al Sângeorgiului, Șieului Mare și al Năsăudului. Primul cerc avea să aleagă 8, al doilea 6 și al treilea 11 membri.

E de însemnat că în perioada trecută dintre 8 membri ai cercului Sângeorgiu, unul a fost ungar, în al Șieului dintre 6 membri, 3 unguri, iar în al Năsăudului, dintre 11 membri, 2 au fost unguri, iar membrii români au fost de deosebită valoare.

Considerând că în aceste cercuri alegătorii români sunt în majoritate, considerând multe pierderi pe fiecare teren de activitate în viața administrativă, din lipsa că membrii români nu s-au știut afirma, ci au umblat ca niște oi rătăcite fără păstor, comitetul executiv municipal din nou organizat, de timpuriu a făcut tot ce numai i-a fost posibil ca să fie aleși ca membri români, iar de altă parte bărbați care se pot interesa cu inimă și pricepere de afacerile publice.

Persoanele concrezute pe căile cuvenite au lucrat în acest sens.

Așa, Dr. Ioan Pop – vicar episcopesc în cercul Năsăudului, Gherasim Domide – preotul Rodnei, în cercul Sângeorgiului; Simion Monda – protopop greco-ortodox pe Valea Bârgăului; iar Ioan Mărginean, Dr. Ciuta și Dr. Tripon în cercul Șieului. Aceștia, conștiincios, și-au împlinit angajamentul luat. Au folosit toate mijloacele legale ca să exopereze¹ o cauză numai dreaptă.

În toate cercurile s-a dezvoltat o activitate și mișcare deosebită, alegătorii s-au prezentat la alegere ca niciodată până acum.

Rezultatul alegerii este următorul:

a) În cercul Sângeorgiului a reușit lista compusă din români. Anume au fost aleși: Florian cavaler de Porcius – vice-căpitan emerit, Ioan Isip – protopretor pensionat, Ioan Macaveiu, Pamfilu Grapini, Ieronim Slăvoacă, Anhidim Candale, Ioan Dologa, toți preoți de valoare și George Vertic – pretor.

În acest cerc conducătorii și alegătorii au lucrat în perfectă armonie.

Protopretorul Dr. Hunyady, deși vedea că-i cade lista lui, totuși a purtat între marginile legii și nu a abuzat de puterea oficială. Sperăm că bunul tact și-l va ști păstra și în viitor în interesul general și al poziției domniei-sale.

b) În cercul Șieului Mare asemenea au reușit toți din lista română. S-au ales Ioan Mărginean – căpitan pensionat, Dimitrie Moldovan – proprietar, Ciril Deac, Ioan Baci, Vasile Bălan și Ioan Pop, toți preoți și bărbați activi. Pentru a susține echilibrul față cu partea oficială, avocații Dr. Ciuta și Dr. Tripon, în ziua alegerii, nu au pregetat a se înfățișa în Șieul mare pentru a veghea asupra alegerii și prin prezența lor moralmente a contribui la reușirea fără precedente în acest cerc.

c) În cercul Năsăudului au fost aleși: Dr. Ioan Pop – vicar episcopal, Ioan Ciocan – director gimnaziu, Dr. Paul Tanco – profesor gimnazial, Petru Vertic – preot, Gavril Scridon – profesor, Mihail Făgărășan – protopop, Nicolae Rusu – econom la fondurile grănicerești, Bődő Kálmán – protopretor, Kőszegvári Gyula – căpitan de poliție în Bistrița, Ștefan Puica – notar și Ioan Gheție

¹ A obține ceva prin insistență; a realiza.

Alegeri în comitatul Bistrița-Năsăud în anul 1892

- profesor.

Față cu acești trei din urmă au căzut Ioachim Mureșan – avocat și preoții Anton Precup și Vasile Dumbrovă luați în lista statorită unanim din partea românilor în preseara alegerilor. La această conferință a luat parte și d-l Ciocan și s-a alăturat la hotărârea generală.

Protopretorul Bödő însă a lucrat pe toate căile, a folosit toate mijloacele ca lista compusă de români să cadă barem în parte. Considerând persoanele care au căzut și oamenii de încredere ai d-lui Ciocan, care au reușit, intimitatea și legătura d-lui Ciocan cu Bödő, se presupune quasi cu siguranță, că d-l Ciocan a lucrat cu premeditare ascunsă prin oamenii săi la zădărnicierea listei compusă și stabilită în preseara alegerilor și primită și de domnia-sa.

Domnului Gheție, profesor la Năsăud, îi adresez următorul sfat: să se țină de școală și să se lase de mandat.

Domnul protopretor Bödő Kálmán încă îi suntem datori cu un avertisment. Să îngrijească mai bine autoritatea și marginea oficiului și în vreme oficială și neoficială și să nu uite niciodată că drepturile altora sunt de respectat și puterea oficială nu are îndreptățirea a se extinde cu știrbirea atribuțiilor altora.

Sapientis satis¹.

În modul arătat mai sus au decurs alegerile în cercurile electorale române.

Se afirmă că toate alegerile vor fi apelate. În caz de vor fi ordonate noi alegeri, alegătorii români din nou, desigur, vor dovedi că știu a-și împlini dorința. Energia dezvoltată la alegerile trecute ne e garanție și pentru viitor.

Rezultatul alegerilor ne îndreptățesc la următoarele constatări:

1. Că alegerile au fost conduse de un grup de oameni organizați;
2. Că aceștia și-au priceput chemarea;
3. Că între conducătorii actuali și alegători este încredere reciprocă;
4. Că prin delăturarea credinței pesimiste de până acuma putem să ne afirmăm, numai să voim;
5. Prin rezultatul alegerilor ne-am câștigat respectul străinilor;
6. Prin această alegere și luptă s-a început selecția elementelor.

Din acestea se naște dorința arzătoare ca grupul acela de bărbați, care posed încrederea publică, să continue lucrarea începută pe toate terenurile ce ne stau deschise în viața publică.

Multe sunt de făcut.

Să nu ne așteptăm că îndată la început lucrarea noastră să fie încununată cu succes. Se recere încredere reciprocă, activitate pe căi deschise și cu tact, dar și cu deplină rezoluție și abnegație.

Încerca-se-vor chiar și oamenii de ai noștri să ne zădărnicească lucrarea, să ne insinueze ca oameni periculoși, dar dacă vom lucra onest și legal, ținând cont și de adevărata opinie publică românească din (comunitate) comitat, putem fi siguri că vom fi respectați și de ai noștri și de factorii hotărâtori ai comitatului.

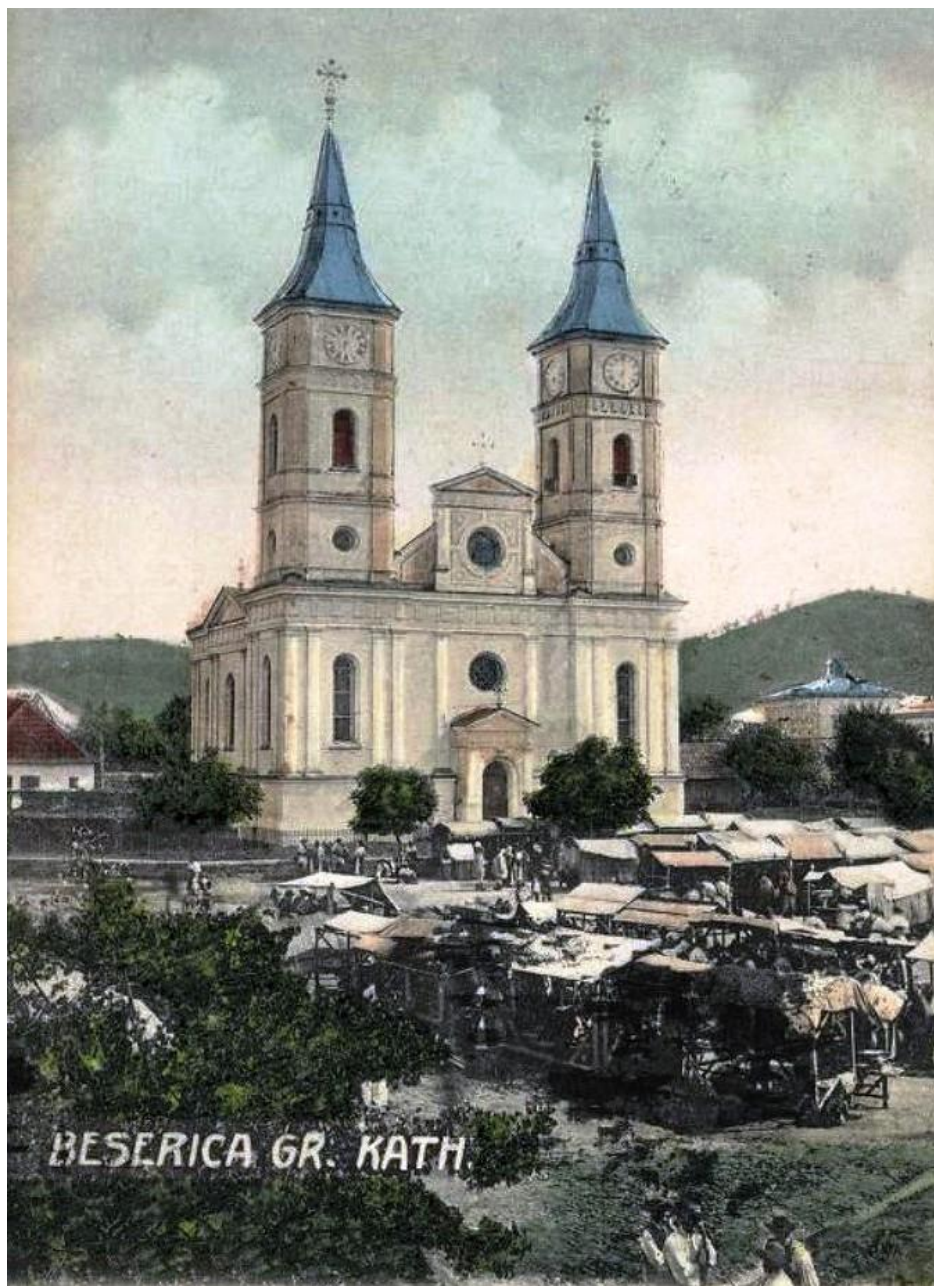
Să fim liniștiți, că apărându-ne drepturile și pretinzând în mod legal ce ni se compete, vom obține cu mult mai mulțumitoare rezultate decât acei luptători nechemați ai noștri, care sub masca de oportunism credeau că lucră bine, iar lumea îi vedea că ei pescuiau în turbure și, izolându-se de către publicul mare, le-au rămas necunoscuți pașii și veșnic suspecți.

Astfel în lupta onestă legală, deschisă, activă, vom ajunge la rezultate mai mulțumitoare și decât veteranii noștri veșnic opozanți, căci nu consumă cu nimeni și nimic nu află de bine, că numai sub masca părerii individuale, separate și nealterabile, să-și cruțe osteneala și jertfele în bani și vreme, pe care alții le aduc cu atâta plăcere pe lângă enorma greutate.

¹ Destul de înțelept.

Alegeri în comitatul Bistrița-Năsăud în anul 1892

Sperăm că luptele din trecut, în care se consumau multe lucruri pentru atacuri și apărări personale și lăsau cauzele publice ignorate și rău cultivate, ne vor face pe viitor mai cumiți și, ridicându-ne deasupra personalităților, ne vom întâlni toți ca frați îmbrățișând cu toții cauza comună cu egală căldură și frățească conlucrare, lucrând și păzind cu toții, dar fiecare la postul său¹.

Biserica greco-catolică din Năsăud

Sursa: <https://www.facebook.com/vicariat.unit.nasaud/photos>

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul IX, 1892, nr. 279, p. 1114.

TABLOU NOMINAL

cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Conform statisticii care a fost realizată de Societatea „ASTRA” din Sibiu la câțiva ani după terminarea războiului¹, Tabelul Nominal cu toți combatanții care au participat la Primul Război Mondial din localitatea Bistrița Bârgăului a fost întocmit de către primarul comunal, secretar, preot și doi plugari (numele lor nu le-am putut descifra) la 10 februarie 1922². În anii Primului Război Mondial (1914-1918) au fost mobilizați în Armata austro-ungară 455 de bărbați din localitatea Bistrița Bârgăului: 420 plugari, 13 economi, 1 învățător, 1 plutonier de jandarmi, 1 căsar comunal, 1 plutonier, 1 maior în rezervă, 1 student, 1 scriitor, 1 procuror, 1 vigil silvic, 1 măcelar, 2 comercianți și 10 lucrători de pădure.

Din totalul de 455 de bărbați:

- au murit pe câmpul de luptă: 52.
- morți în temniță, în pribegie, în spital, în urma bolilor și rănilor: 4.
- au fost dați dispăruți: 35.

În urma lor au rămas:

- 29 văduve
 - 83 orfani.
- S-au întors acasă:
- Deplin sănătoși: 308.
 - Invalizi: 18.
 - Răniți, bolnavi, dar deveniți sănătoși: 38.

Din punct de vedere al gradelor militare avem următoarea situație:

- Soldați: 394
- Frunțași: 8
- Caporali: 23
- Sergenți: 15

¹ Arhivele Naționale Sibiu, *Fond Astra - Tablou nominal despre locuitorii români care au luat parte la războiul din anii 1914-1918, județul Năsăud, comuna Bistrița Bârgăului*, f. 87-94 (f.-v.) și f. 95 (f.). Despre aceste documente din Fondul Astra au mai scris: Andreea Dăncilă Ineoan, *Investigând Primul Război Mondial din perspectiva unei anchete interbelice*, în „Astra Sabesiensis”, Sebeș, 2016, nr. 2, pp. 193-202; Ioan Popa, Laurențiu Toma, Tetiana Popa, *Românii din comitatele Sălaj, Sibiu și Solnoc-Dăbâca în Primul Război Mondial*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2019, 323 p.; Tetiana Popa, Laurențiu Toma, Victor Sibianu, Rafael Țichindeleanu (coordonator Ioan Popa), *Românii din comitatele Bistrița-Năsăud, Ciuc, Mureș-Turda, Odorhei, Târnava Mare, Târnava Mică, Trei Scaune și Turda Arieș*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2019, 566 p; Alexandru Bucur, Vasile Mărculeț, *Participarea românilor din fostul județ Timiș-Torontal la Primul Război Mondial*, în „Revista Bistriței”, Cluj-Napoca, Editura Accent, XXXIII/2019, pp. 101-123.

² Până acuma am transcris în tabele numele tuturor participanților din toate comunele Cu excepția a câtorva comune de pe valea Bârgăului). Din cauza lipsei de spațiu, de la comuna Bistrița Bârgăului am publicat tabelele în facsimil. Cei din localitate își vor da seama de numele fiecăruia.

TABLOU NOMINAL
cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război
Mondial între anii 1914-1918

- Plutonier: 4
- Plutonier la husari: 1
- Plutonier-major: 7
- Plutonier major la jandarmi (loctiitor de ofițer): 1
- Locotenent: 1
- Maior: 1

*

Combatanții din Bistrița Bârgăului au fost decorați în număr de 22, reprezentând 4,83 % din total, cu un total de 37 medalii (8,13 % din total): 1 medalie Crucea de Fier, 6 de Argint clasa I, 20 medalie de Argint clasa a II-a, 6 de argint clasa a III-a și 4 Medalii de Bronz. În tabelul de mai jos prezentăm situația cu cei care au fost decorați.

Nr. crt.	Numele și prenumele	Ocupația	Gradul militar	Medalia				
				Bronz	Argint I	Argint II	Argint III	Crucea de Fier
1.	Țarcă George	plugar	soldat	da	-	-	-	-
2.	Pavel Ștefan a Luchi	idem	sergent	da	-	da	-	-
3.	Bugnari Ștefan	Plt.-major jandarmi	Loctiitor ofițer	da	da	da	da	-
4.	Bugnari Dănilă	plugar	sergent	-	-	da	da	-
5.	Cerceja Ștefan	idem	caporal	da	-	da	-	-
6.	Moișan Vasile	idem	Plutonier de husari	-	-	da	-	-
7.	Năus Andrei I. Grigore	idem	Plt.-major	-	da	da	da	-
8.	Vlaic Ilie	idem	sergent	-	-	da	-	-
9.	Givan Vasile I. Simion	idem	caporal	-	-	da	-	-
10.	Flore Ioan I. Toader	idem	idem	-	-	da	-	-
11.	Ciobotari Simion idem	idem	sergent	-	-	da	-	-
12.	Găină Nicolae	idem	Plt.-major	-	da	da	da	-
13.	Nergeș (Nergheș ?) Iosif	idem	soldat	-	-	da	-	-
14.	Năuc Ion I. Nicolae	idem	sergent	-	da	da	da	-
15.	Năuc Toader I. Ion	idem	plutonier	-	da	da	da	-
16.	Monda Victor I. Simion	Maior în rezervă	maior	-	-	-	-	da
17.	Măjeri Ion I. Iacob	plugar	caporal	-	-	da	-	-
18.	Țigăroi Iacob I. Vasile	idem	sergent	-	-	da	-	-
19.	Miția Dumitru	idem	soldat	-	da	da	-	-
20.	Georza Dumitru a Tomii	idem	idem	-	-	da	-	-
21.	Lazurcă Vasile	idem	sergent	-	-	da	-	-
22.	Pintican Simion	idem	caporal	-	-	da	-	-
TOTAL				4	6	20	6	1
TOTAL GANERAL				37				

TABLOU NOMINAL
 cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Județul: Districul Hârlău Comuna: Borgo Bistrița
 Plasa: Fad Poporațiunea română: 2473 suflete.

Tablou nominal

despre locuitorii români, cari au luat parte la războiul din anii 1914-1918

Numărul curent	Numele și pronumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalia	A luat parte la mișcările impuse de război			Soartea îndurată în timpul războiului					Observare					
						Chiamat fiind	a fost refugiat		S'a reîntors acasă		în urma decesului sau dispărutului a rămas								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
1.	Laba Ion	Borgo Bistrița	plugar	soldat	-	/	-	-				/							
2.	Pavă Ion	-	-	sargent	-	/						/							
3.	Pavă George	-	-	-	brava	/						/							
4.	Pavă Petre	-	-	soldat	-	/						/							
5.	Purja Petre	-	-	-	-	/						/							
6.	Lunca Kochita	-	-	-	-	/						/							
7.	Sucilca Ion	-	-	-	-	/						/							
8.	Morari Gavril b. Ion	-	-	-	-	/						/							
9.	Morari Lavinia b. Ion	-	-	-	-	/						/							
10.	Calnita Ion	-	-	caporal	-	/						/							
11.	Purjan Ion	-	-	soldat	-	/						/							
12.	Hangan Andrei	-	-	caporal	-	/						/							
13.	- Alexandru	-	-	soldat	-	/						/							
14.	Pavel Stefan a Lucii	-	-	sargent	medalia II de argint și II de bronz	/						/							
15.	Hangan Simon b. Ion	-	-	caporal	-	/						/							
16.	Cosofot Constantin	-	-	soldat	-	/						/							3
17.	Cosofot Simon	-	-	-	-	/						/							
18.	Costalis Marcelou	-	-	-	-	/						/							
19.	Gitari Dumitru b. Lucii	-	-	-	-	/						/							
20.	Lunca Dumitru b. Lucii	-	-	-	-	/						/							
21.	Borau Vasile a Kochita	-	-	-	-	/						/							
22.	Sucilca Ihe	-	-	-	-	/						/							
23.	Palan Stefan	-	-	-	-	/						/							
24.	Pugnari Stefan	-	-	pluta deșertor	medalia I și II	/						/							
25.	Pugnari Dămita	-	-	plugar	sargent II și II	/						/							

TABLOU NOMINAL
 cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Numărul curent	Numele și pronumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalia	A luat parte la mișcările impuse de război				Soartea îndurată în timpul războiului				Observare				
						Chiamat fiind	la parca activă, ca soldat	la parca cadentă, pentru servicii auxiliare, sau mobilizat pe loc	pentru a fi arestat sau internat	a fost refugiat	mort pe câmpul de luptă	murt în temnițe, în prăznic, în spital, în urma războiului	S'a reintors acasă		ca invalid	deplin sănătos	dispărut	văduv
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
26	Bugnari Toma	Borgo- bistrite	plutonier	caporal	-	/							/					
27	Popanthon George	-	-	major	-	/						/						
28	Monda Vasile	-	plutonier	soldat	-	/							/					
29	Podasca Stefan	-	-	-	-	/						/						
30	Podasca Dumitru	-	-	-	-	/				/						/	-	
31	Podasca Ion	-	-	-	-	/							/					
32	Purcil Mihai	-	-	-	-	/							/					
33	Panca Dumitru a Iuciu	-	-	-	-	/							/					
34	Panașton a Iuciu	-	-	-	-	/							/					
35	Oprea Zaharia	-	-	-	-	/				/								
36	Oprea Gerasim	-	-	-	-	/				/								
37	Holtsova Timotee	-	-	-	-	/							/					
38	Seretan Ion	-	-	-	-	/				/								
39	Purcil Nicușor	-	-	-	-	/							/					
40	Langaru George a Cosmin	-	-	-	-	/							/					
41	Leveja Stefan	-	-	caporal	I. de brona	/							/					
42	Leveja Anton	-	-	soldat	-	/							/					
43	Purcil Nicolae	-	-	-	-	/							/					
44	Mășian Vasile	-	-	plutonier tag	II.	/							/					
45	Minta Dumitru l. Carlotomai	-	-	soldat	-	/							/					
46	Minta Gheorghe l. Carlotomai	-	-	-	-	/									/			
47	Minta Petru l. Carlotomai	-	-	-	-	/							/					
48	Minta Ion l. Chirilă	-	-	-	-	/				/							14	
49	Loth Gavril	-	-	-	-	/							/					
50	Loth Ion a Petru	-	-	sargent	-	/											13	
51	Loana Nicolae	-	-	caporal	-	/							/					
52	Pohut Vasile l. Constantin	-	-	soldat	-	/						/						
53	Pohut Gheorghe l. Constantin	-	-	-	-	/							/					
54	Pohut Ion l. Vasile	-	-	-	-	/							/					
55	Minta Simion l. Tanasi	-	-	-	-	/				/								
2 pag.						30				62			8	13	13	7		

TABLOU NOMINAL
 cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Numărul curent	Numele și pronumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalie	A luat parte la mișcările impuse de război		Soartea îndurată în timpul războiului				În urma de-cedării sau dispă-rutului a rămas		Observare					
						Chiamat fiind	a fost refugiat	a fost rănit	S'a reintors acasă	dispărut	văduv	numărul orfanilor							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
56	Mintea Stefan l. Borge Sănăvăi	Bistrița	plugar	soldat	-	/													
57	Mintea George l. Sănăvăi	-	-	-	-	/						/	*						
58	Costinai Vasile	-	-	-	-	/						/	*						
59	Costinai Toma	-	-	-	-	/													
60	Balan Toma Săvăni	-	-	sargent	-	/													
61	Buțu Ion	-	-	soldat	-	/													
62	Buțu Gader	-	-	-	-	/													
63	Șigirici I. I. I.	-	-	-	-	/				*									
64	Pavel Constantin l. Iacob	-	-	-	-	/													
65	Pep Petre l. Ion	-	-	-	-	/													
66	Pavel Ion a. Iacob	-	-	-	-	/													
67	Pavel Mare l. Iacob	-	-	-	-	/													
68	Șigirici Gader	-	-	-	-	/													
69	Dumitru Iurea l. Trimiș	-	-	-	-	/													
70	Șigirici Iacob	-	-	-	-	/													
71	Sut Ion	-	-	-	-	/													14
72	Monda Ion Iulian	-	-	plugar	-	/													
73	Panca Toma	-	-	-	-	/													
74	Belan Nicolae l. Ion	-	-	-	-	/													
75	Panca Petre l. Ilie	-	-	-	-	/						*							
76	Moldovan Ion l. Vasile	-	-	plugar	-	/													
77	Dărmian Gader a. Petre	-	-	-	-	/													
78	Dărmian Ion Petre	-	-	-	-	/													
79	Pencil Ion	-	-	-	-	/													
80	Locintă Constantin l. Vasile	-	-	-	-	/													
81	Săuc Ilie	-	-	-	-	/													
82	Pius Ștefan	-	-	pluta- mer	-	/								1	*				
83	Șigirici Iacob	-	-	soldat	-	/													
84	Șigirici Dumitru	-	-	-	-	/								1	*				
85	Monda Ion l. Vasile	-	-	-	-	/													
I. pref.						30					514 - 18 214								

TABLOU NOMINAL
 cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Numărul curent	Numele si pronumele	Născut in comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalia	A luat parte la mișcările impuse de război		Soartea îndurată în timpul războiului					Observare					
						Chiamat fiind	a fost refugiat	mort pe câmpul de luptă	S'a reîntors acasă	dispărut	în urma de- cedatului sau dispă- rutului e și dină							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
86.	Hallburai Hacedon	Borș	plato- maior	plato- maior	-	/												
87.	Hallburai Vasile	-	plugar	sergent	-	/												
88.	Liagrua Constantin	-	-	soldat	-	/												
89.	Liagrua Hris. l. Gugone	-	-	-	-	/												
90.	Liagrua Ion drake	-	-	-	-	/												
91.	Liagruai Hacedon l. Zahara	-	-	-	-	/												
92.	Liagruai Vasile	-	-	plato- maior	-	/												
93.	Liagrua Stefan l. Paaster	-	-	soldat	-	/						/	**					
94.	Liagrua Ion a Petru	-	-	-	-	/												
95.	Liagrua Ion a Petru	-	-	-	-	/												
96.	Liagrua Ion l. George	-	-	-	-	/				/				**			14	
97.	Liagrua Dumitru	-	-	-	-	/												
98.	Liagrua Andrei l. Gugone	-	-	plato- maior	I, II, III	/												
99.	Liagrua Constantin	-	-	soldat	-	/												
100.	Liagrua Nicolae a Padonai	-	-	-	-	/												
101.	Liagrua Andrei	-	-	fruntaș	-	/												
102.	Liagrua Dumitru	-	-	soldat	-	/												
103.	Liagrua Ion l. Dimitrie	-	-	-	-	/				/								-
104.	Liagrua Dumitru l. Dimitrie	-	-	-	-	/				**								
105.	Liagrua Ion	-	-	sergent cl. II	-	/												
106.	Liagrua Dumitru a Nicolae	-	-	caporal	-	/												
107.	Liagrua Ion l. Nicolae	-	-	soldat	-	/												
108.	Liagrua Stefan	-	-	fruntaș	-	/												
109.	Liagrua Vasile l. Simon	-	-	caporal cl. II	-	/				**	/							-
110.	Liagrua Georgel Simon	-	-	plugar	-	/												
111.	Liagrua Nicolae l. Vasile	-	-	soldat	-	/												
112.	Liagrua Vasile	-	-	plugar	-	/												
113.	Liagrua Vasile	-	-	-	-	/				/								1

28 3 1 1 4 19 2 10

TABLOU NOMINAL
 cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Numărul curent	Numele și pronumele	Născut în comuna	Ocupațunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalie	A luat parte la mișcările impuse de război		Soartea îndurată în timpul războiului				În urma decesului sau dizabilității rămase	Observare						
						Chiamat fiind	a fost refugiat	mort pe câmpul de luptă	S'a reîntors acasă	dispărut	văduv			numărul orfanilor					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
117	Pavel Stană Toma	Bogă	plugar	soldat	-	/						/							
118	Pavel Stăniș	Tomii	-	-	-	/													
119	Pigăraș Stană	Șevca	-	fruntaș	-	/													
120	Trigon Petre	-	-	soldat	-	/													
121	Haisan Andrei	-	-	-	-	/													
122	Pavel Constantin	l. Stan	-	-	-	/													
123	Pavel Simion	l. Stan	-	-	-	/													
124	Georga Trigare	l. Stan	-	plugar	-	/													
125	Șirja Paavel	a. Șirjii	-	-	-	/													
126	Petru Șon	-	-	-	-	/													
127	Kalastai Șon	l. Șarbu	-	-	-	/													
128	Kalastai Trigon	l. Șarbu	-	fruntaș	-	/													
129	Giorga Șon	-	-	soldat	-	/													
130	Șimon Șon	-	-	-	-	/													
131	Șimon Șon	-	-	-	-	/													
132	Șimon Șon	-	-	-	-	/													
133	Șimon Șon	-	-	-	-	/													
134	Șimon Șon	-	-	-	-	/													
135	Șimon Șon	-	-	-	-	/													
136	Șimon Șon	-	-	-	-	/													
137	Șimon Șon	-	-	-	-	/													
138	Șimon Șon	-	-	-	-	/													
139	Șimon Șon	-	-	-	-	/													
140	Șimon Șon	-	-	-	-	/													
141	Pavel Șon	-	-	-	-	/													

TABLOU NOMINAL
 cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Numărul curent	Numele și pronumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalia	A luat parte la mișcările impuse de război		Soartea îndurată în timpul războiului				în urma decedării sau dispariției rămase		Observare					
						Chiamat fiind	a fost refugiat	mort pe câmpul de luptă	S'a reințors acasă	ca invalid	deplin sănătos	dispărut	văduv		numărul orfanilor				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
142.	Curja Dumitru	Borogo	plugar	soldat	-	/													
143.	Blondex Constantin	-	-	-	-	/													
144.	Bus Dan	-	-	-	-	/													
145.	Bucan Vasile	-	-	-	-	/													
146.	Calban Vasile	-	-	-	-	/													
147.	Gavan Petru	-	-	-	-	/													
148.	Curja Dan	-	-	-	-	/													
149.	divingan Dan	-	-	-	-	/													
150.	Spumai Dan	-	-	-	-	/													
151.	Spumai Teodor	-	-	-	-	/													
152.	Spumai Vasile	-	-	-	-	/													
153.	Georga Dumitru	-	-	-	-	/													
154.	Georga Petru	-	-	-	-	/													
155.	Georga Simion	-	-	-	-	/													
156.	Georga Dan	-	-	-	-	/													
157.	Georga Petru	-	-	-	-	/													
158.	Georga Vasile	-	-	-	-	/													
159.	Georga Vasile	-	-	-	-	/													
160.	Georga Simion	-	-	-	-	/													
161.	Georga Vasile	-	-	-	-	/													
162.	Divingan Pantelimon	-	-	-	-	/													
163.	Divingan Teodor	-	-	-	-	/													
164.	Curja Stefan	-	-	-	-	/													
165.	Bobotari Iliodor	-	-	-	-	/													
166.	Spumai Dumitru	-	-	-	-	/													
167.	Spumai Anulac	-	-	-	-	/													
168.	Spumai Vasile	-	-	-	-	/													
169.	Georga Dan	-	-	-	-	/													
170.	Georga Dumitru	-	-	-	-	/													
171.	Georga Vasile	-	-	-	-	/													
172.	Georga Vasile	-	-	-	-	/													

6 pag. 26 A 5 4 22 1

TABLOU NOMINAL

cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Numărul curent	Numele și pronumele	Născut în comuna	Ocupația civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalia	A luat parte la mișcările impuse de război			Soartea îndurată în timpul războiului				In urma de-cedatului sau dispa-rutului a rămas	Observare					
						Chiamat fiind	la partea activă, ca soldat pe front	la partea pasivă, ca mobilizat pe loc	la partea activă, ca mobilizat pe loc	a fost refugiat	mort pe câmpul de luptă	mort în temniță, în prigoană, în spital, în urma boalelor sau rănilor			S'a reintors acasă	ca invalid	deplin sănătos	dispărut	văduv
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
172.	Găină Vasile L. Calinon	Borga Bistrița	plugar	soldat	-	/						/							
173.	Carula Fictor	--	--	--	--	/						/							
174.	Probotin Ion	--	--	--	--	/						/							
175.	Kerges Lasif	--	--	--	cl. II	/						/							
176.	Terha Alexandru	--	--	functar	--	/						/							
177.	Georga Dumitru a Paraschiva	--	--	soldat	--	/					/								
178.	Busan Tanasa	--	--	--	--	/						/							
179.	Busan Dumitru	--	--	--	--	/						/							
180.	Busan Ignare	--	--	--	--	/						/							
181.	Blonder Ion	--	--	--	--	/						/							
182.	Blonder Dumitru	--	--	--	--	/						/							
183.	Haldovan Ion Acu	--	--	--	--	/						/							
184.	Haldovan Ion Stantir Brusa	--	--	--	--	/						/							
185.	Haldovan Petre Brusa	--	--	--	--	/						/							
186.	Simionca Simion	--	--	--	--	/						/							
187.	Lapatai Gavril	--	--	--	--	/						/							
188.	Linca Vasile	--	--	--	--	/						/							
189.	Steff Andruș a Lucu	--	--	--	--	/						/							
190.	Steff Marin a Lucu	--	--	--	--	/						/							
191.	Haldovan Pavel Acu	--	--	--	--	/						/							
192.	Parasca Vasile Bramos Ion a	--	--	--	--	/						/							
193.	Bramos Ion a Boni	--	--	--	--	/						/							
194.	Lapatai Lifer Lapatai Ion	--	--	--	--	/						/							
195.	Lapatai Ion a Mănu	--	--	--	--	/						/							
196.	Pascaru Dumitru	--	--	--	--	/						/							
197.	Sneaga Toma	--	--	--	--	/						/							
198.	Ignar Lavion Surja Simion	--	--	--	--	/						/							
199.	L. Larniculă	--	--	--	--	/						/							
200.	Hendrich Ion	--	--	--	--	/						/							
201.	Cozman Dumitru	--	--	--	--	/						/							

TABLOU NOMINAL
 cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Numărul curent	Numele si pronumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalia	A luat parte la mișcările impuse de război			Soartea îndurată în timpul războiului					Observare				
						Chiamat fiind	la front	a fost refugiat	mort pe câmpul de luptă	S'a reîntors acasă	ca invalid	deplin sănătos	dispărut		în urma decesului sau dispărutului a rmas			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
202.	Busan Ion l. Simion	Borgo.	Bistrița	plugar	soldat	-	/					/	++					
203.	Busan Vasile l. Simion	--	--	--	--	-	/					/						
204.	Busan Stefan l. Simion	--	--	--	--	-	/											
205.	Buiu George	--	--	--	--	-	/											
206.	Blondor Petre l. Simion	--	--	--	--	-	/											
207.	Blondor Niculae l. Simion	--	--	--	--	-	/				++				/		--	
208.	Buc Dumitru	--	--	--	--	-	/					/	++					
209.	Buc George l. Gavril	--	--	--	--	-	/				/							--
210.	Buc Parasca	--	--	--	--	-	/											
211.	Buc Dumitru	--	--	--	--	-	/											
212.	Buc Constantin	--	--	--	--	-	/											
213.	Buc Mihail	--	--	--	--	-	/											
214.	Buc Grigore l. Ion	--	--	--	--	-	/				/							16
215.	Buc Ion l. Vasile	--	--	--	--	-	/				+				/	++		
216.	Buc Stevan l. Vasile	--	--	--	--	-	/				+				/			--
217.	Buc Gheorghe capitan	--	--	--	--	-	/								/			
218.	Buc Ion	--	--	--	--	-	/								/			
219.	Buc Dumitru	--	--	--	--	-	/				++							116
220.	Buc Paco l. Constantin	--	--	--	--	-	/								/			
221.	Buc Ion l. Gavril	--	--	--	--	-	/				+							115
222.	Buc Stefan l. Gavril	--	--	--	--	-	/				++							113
223.	Buc Dumitru l. Gavril	--	--	--	--	-	/				/							14
224.	Buc Niculae	--	--	--	--	-	/								/			
225.	Buc Dumitru	--	--	--	--	-	/				++				/			
226.	Buc Niculae Vasile	--	--	--	--	-	/								/			
227.	Buc Dumitru l. Grigore	--	--	--	--	-	/								/			
228.	Buc Ion l. Simion	--	--	--	--	-	/								/			
229.	Buc Dumitru l. Simion	--	--	--	--	-	/				++							1--
230.	Buc Paco l. Simion	--	--	--	--	-	/								/			
231.	Buc Constantin	--	--	--	--	-	/								/			
232.	Buc Niculae l. Constantin	--	--	--	--	-	/				++							1--
233.	Buc Elena l. Ion	--	--	--	--	-	/								/			

8. Aug. 1915. 3. 2. 1. 1917. 5. 20

TABLOU NOMINAL
 cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Numărul curent	Numele și pronumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalie	A luat parte la mișcările impuse de război		Soartea îndurată în timpul războiului				În urma decesului sau disparițiunii a rămas		Observare					
						Chiamat fiind	la partea activă, ca soldat pe front	mort pe câmpul de luptă	S'a reîntors acasă	ca invalid	văduvit	numărul orfanilor							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
234.	Zaharia Luca l. Simion	Borzești	pluton	soldat	-	/													95
235.	Parasca Stefan	--	--	--	-	/													
236.	Parasca Ion	--	--	--	-	/													
237.	Parasca Nicos	--	--	--	-	/													
238.	Minta Dumitru l. Parasca	--	--	--	-	/													
239.	Zaharia Luca l. Ion	--	--	--	-	/													
240.	Zaharia Anton l. Ion	--	--	--	-	/													
241.	Zaharia Constantin l. Ion	--	--	--	-	/													
242.	Boncu Vasile l. Ion	--	--	--	-	/													
243.	Boncu Ion l. Ion	--	--	--	-	/													
244.	Geaca Vasile	--	--	--	-	/													
245.	Geaca Ilie	--	--	caporal	-	/													
246.	Spicu Mihail	--	--	soldat	-	/													
247.	Lamesan Leon	--	--	--	-	/													
248.	Gaban Ion l. Nicolae	--	--	--	-	/													
249.	Incaga Ion a. Nicu	--	--	--	-	/													
250.	Alisi Nicolae	--	--	--	-	/													2
251.	Maisan Vasile l. Filip	--	--	--	-	/													1 1 3
252.	Maisan Nicolae l. Filip	--	--	--	-	/													
253.	Salagiu Eugen a. Nicu	--	--	--	-	/													
254.	Salagiu Ion l. Ion	--	--	--	-	/													
255.	Costa Ion l. Ion	--	--	--	-	/													
256.	Pavel Ioachim l. Iacob	--	--	--	-	/													
257.	Pavel Gavril l. Iacob	--	--	--	-	/													
258.	Pavel Ion l. Gavril	--	--	--	-	/													
259.	Luci Paavel	--	--	--	-	/													
260.	Ion a. Iacob l. Iacob	--	--	--	-	/													
261.	Ion a. Iacob l. Nicolae	--	--	sergent	cl. I, II, III	/													
262.	Ion a. Iacob l. Constantin	--	--	soldat	-	/													
263.	Geaca Ion l. Paavel	--	--	--	-	/													
264.	Ion a. Iacob l. Paavel	--	--	--	-	/													
265.	Ion a. Iacob l. Paavel	--	--	--	-	/													

TABLOU NOMINAL
 cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Numărul curent	Numele și pronumele	Născut în comună	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalia	A luat parte la mișcările impuse de război		Soarta îndurată în timpul războiului				În urma decedării sau dispărutului a rămas		Observare					
						Chiamat fiind	a fost refugiat	mort pe câmpul de luptă	ca invalid	S'a reîntors acasă		dispărut	văduvă		numărul orfanilor				
										mort în țară, în prigoană, în exil, în urma boalei sau rănilor	deplin sănătos								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
266	Hăuș Andrei l. Irgon	Borș	plugar	plute- major	-	/													
267	Pătumel Floric	-	-	soldat	-	/				/									
268	Spân Tombrata l. Floric	-	-	saporal	-	/				x									
269	Spân Ion l. Floric	-	-	-	-	/				/									
270	Spân Ștef l. Floric	-	-	soldat	-	/				x									
271	Hăuș Ioachim l. Șon	-	-	plutonier	I, II, III	/													
272	Hăuș Șon l. Șon	-	-	soldat	-	/													
273	Comsa Ștef	-	-	plutonier major	-	/													
274	Haragan Anton	-	-	fruntas	-	/													
275	Harag Dumitru l. Floric	-	-	soldat	-	/													
276	Spân Șon l. Ioachim	-	-	-	-	/						/	x						
276	Griga George	-	-	-	-	/						/							
277	Harag Dumitru l. Șimon	-	-	-	-	/													
278	Harag George l. Irgon	-	-	-	-	/													
279	Harag Șon l. Șimon	-	-	-	-	/													
280	Harag Constantin l. Șimon	-	-	-	-	/													
281	Orban Ștef l. Andrei	-	-	-	-	/						/	#						
282	Harag Ștef l. Șimon	-	-	major major	omerg ștef	/													
283	Harag Ștef l. Șimon	-	-	ștef ștef	-	/													
284	Harag Cornel	-	-	ștef ștef	-	/													
285	Harag Cosma	-	-	plugar ștef	-	/													
286	Harag Ștef l. Vasile	-	-	soldat	-	/													
287	Harag Șon l. Ștef	-	-	saporal	cl. I	/													
288	Harag Șon l. Ștef	-	-	soldat	-	/													
289	Harag Ștef l. Vasile	-	-	ștef	cl. II	/													
290	Harag Șon l. Ștef	-	-	soldat	-	/													
291	Harag Ștef l. Ștef	-	-	-	-	/													
292	Harag Ștef l. Ștef	-	-	-	-	/													
293	Harag Ștef l. Ștef	-	-	-	-	/													
294	Harag Ștef	-	-	-	-	/													
295	Harag Ștef l. Șon	-	-	-	-	/													
296	Harag George Ștef	-	-	-	-	/													
	10 pag									31	3	3	3	2	2	2	2	2	2

TABLOU NOMINAL
 cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Numărul curent	Numele și pronumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalie	A luat parte la mișcările impuse de război		Soartea îndurată în timpul războiului				In urma decesului sau dispărutului a rămas	Observare						
						Chiamat fiind	a fost refugiat	mort pe câmpul de luptă	S'a reintors acasă	văduvă	numărul orfanilor								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
297	Șăușăi Ștefan	Borș	plugar	soldat	-	/													
298	Șăușăi Ștefan	-	-	-	-	/													
299	Șăușăi Macarie	-	-	-	-	/													
300	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
301	Șomoroga Ștefan	-	-	photo-	-	/													
302	Șomoroga Ștefan	-	-	soldat	-	/													
303	Șomoroga Ștefan	-	-	-	ch. I, II	/													
304	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
305	Șomoroga Ștefan	-	-	șef	soldat	/													
306	Șomoroga Ștefan	-	-	plugar	soldat	/													
307	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
308	Șomoroga Ștefan	-	-	caporal	-	/													
309	Șomoroga Ștefan	-	-	soldat	-	/													
310	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
311	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
312	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
313	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
314	Șomoroga Ștefan	-	-	procurator	locotenent	/													
315	Șomoroga Ștefan	-	-	plugar	soldat	/													
316	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
317	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
318	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
319	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
320	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
321	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
322	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
323	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
324	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
325	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
325	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
325	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													
326	Șomoroga Ștefan	-	-	-	-	/													

TABLOU NOMINAL
 cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Numărul curent	Numele și pronumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalia	A luat parte la mișcările impuse de război				Soartea îndurată în timpul războiului				în urma decedării sau dispărutului a rămas	Observare		
						Chiamat fiind		a fost refugiat		S'a reîntors acasă		dispărut	văduv				
						la război activ, ca soldat pe front	la război sedentar, pentru serv. de comunicație, sau mobilizat pentru a fi arestat sau internat	mort pe câmpul de luptă	mort în țară, în prizonerie, în spital, în urma boalilor sau rănilor	ca invalid	S'a reîntors acasă						
327	Mărgărit Petru	Bârgău	plăugar	soldat	-	/											
328	Mărgărit Constantin	-	-	juntaș	-	/											
329	Mărgărit Vasile	-	-	soldat	-	/											
330	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
331	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
332	Mărgărit Dimitrie	-	-	caporal	-	/				/							
333	Mărgărit Dimitrie	-	-	soldat	-	/											
334	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
335	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
336	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
337	Mărgărit Gheorghe	-	-	juntaș	-	/		/									
338	Mărgărit Gheorghe	-	-	soldat	-	/											
339	Mărgărit Gheorghe	-	-	caporal	-	/											
340	Mărgărit Gheorghe	-	-	soldat	-	/											
341	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
342	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
343	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
344	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
345	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
346	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
347	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
348	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
349	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
350	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
351	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
352	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
353	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/		/									
354	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
355	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/											
356	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/		II					/	-	-		
357	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/						*	/	/	-		
358	Mărgărit Gheorghe	-	-	-	-	/							/				
								26	6		2		1	4	23	2	1

TABLOU NOMINAL
 cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Numărul curent	Numele și pronumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalia	A luat parte la mișcările impuse de război			Soarta îndurată în timpul războiului				In urma de-cedatului sau dispă- raturii a rămas		Observare
						Chiamat fiind	a fost refugiat	mort pe câmpul de luptă	S'a reîntors acasă	dispărut	văduvă	numărul orfanilor			
													la partea activă, ca soldat pe front	la partea pasivă, în calitate de mobilizat pe loc	
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19			
359	Laba Vasile	Bistrița	Brigadier	pluton	soldat	-	/	/					1	2	7
360	Laba Ștefan	Bistrița	-	-	-	-	/	/							03
361	Laba Petre	-	-	-	-	-	/					/			
362	Blender Ștefan	-	-	-	-	-	/					/			
363	Cherșan Ștefan	-	-	-	-	-	/					/			
364	Geacina Dumitru	-	-	-	cl. II	-	/					/			
365	Lăcușă Vasile	-	-	-	sergent cl. II	-	/					/			
366	Ștefan Ștefan	-	-	-	caporal cl. II	-	/					/			
367	Coma Ștefan	-	-	-	soldat	-	/					/			
368	Coma Ștefan	-	-	-	-	-	/					/			
369	Zaharia Ștefan	-	-	-	-	-	/					/			
370	Ștefan Ștefan	-	-	-	-	-	/					/			
371	Basran George	-	-	-	-	-	/					/			
372	Basran Ștefan	-	-	-	-	-	/					/			
373	Sala Dumitru	-	-	-	-	-	/					/			
374	Sachiu Ștefan	-	-	-	-	-	/					/			
375	Păun Ștefan	-	-	-	-	-	/					/			
376	Sachiu Ștefan	-	-	-	-	-	/					/			
377	Basran Ștefan	-	-	-	-	-	/					/			
378	Sălcian Ștefan	-	-	-	-	-	/					/			
379	Clasa Ștefan	-	-	-	-	-	/					/			
380	Clasa Ștefan	-	-	-	-	-	/					/			
381	Clasa Ștefan	-	-	-	-	-	/			/			1	4	
382	Ștefan Ștefan	-	-	-	-	-	/			/					
383	Ștefan Ștefan	-	-	-	-	-	/			/					
384	Ștefan Ștefan	-	-	-	-	-	/						1	1	3
385	Ștefan Ștefan	-	-	-	-	-	/						1	1	2
386	Ștefan Ștefan	-	-	-	-	-	/						1	1	3
13 Reg.							24	1	5	17	6	12			

TABLOU NOMINAL

cu locuitorii români din comuna Bistrița Bârgăului care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918

Numărul curent	Numele și pronumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat cu medalia	A luat parte la mișcările impuse de război			Soarta îndurată în timpul războiului					În urma decesului sau dispariției a rămas	Observare			
						Chiamat fiind	a fost refugiat	mort pe câmpul de luptă	S'a reîntors acasă									
									ca invalid	rănit, bolnav, însă în prezent e sănătos	deplin sănătos	dispărut	văduv			numărul orfanilor		
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19						
<i>Summariu</i>																		
1	<i>Pegusa</i>					23	2		3	1	4	17	1	3				
2	"					20			6	2	8	13	1	3	7			
3	"					20			5	1	4	15	2	1	11			
4	"					28			3	1	1	4	19	2	10			
5	"					20	2		2	2	2	20	3					
6	"					26	4		3		4	22	1					
7	"					24	6		1	1	3	24	1	1	1			
8	"					27	5		3	2	1	19	7	5	20			
9	"					28	4		2	1	1	23	5	1	5			
10	"					31	1		3	3	3	21	2	2	8			
11	"					27	5		3		2	23	4	4	11			
12	"					26	6		2	1	4	25	2	1				
13	"					27	1		5			17	6	6	12			
14	"					15	17		6		2	28	1	1	2			
15	"					24	10		5	3		26		1				
<i>Totale</i>						<i>398</i>	<i>63</i>		<i>52</i>	<i>4</i>	<i>18</i>	<i>38</i>	<i>308</i>	<i>35</i>	<i>29</i>	<i>23</i>		
<p><i>Responsabilitate la 10 Februar 1922</i></p> <p><i>Lucia sequeșter</i> <i>Gavril Iott</i> <i>Andrei Roman</i> <i>Klușan</i></p> <p><i>Simon Guto</i> <i>primar</i></p> <p><i>Valeriu Șagrai</i> <i>preot</i></p> <p><i>Dec. - 26.</i> <i>Ind. - 6</i> <i>Med. - 4</i> <i>Plag. - 415</i> <i>415</i></p>																		

Manifestația populară de nețarmurită dragoste și desăvârșit devotament pentru Suveran din Poiana Ilvei

Potrivit unui program amănunțit întocmit în spiritul noii epoci de renaștere națională, inaugurată de Majestatea Sa Regele Carol al II-lea, d-l dr. Victor Moldovan, fost ministru, a întreprins o vie acțiune pentru ridicarea satelor din Ardeal.

După vizita făcută în acest scop în județul Făgăraș, domnia-sa a coborât în mijlocul țărănilor grăniceri, urmași ai faimoaselor „Cătane Negre” din Țara Năsăudului, pentru a le cunoaște pe deplin nevoile și a se putea proceda apoi, în chip neîntârziat, la satisfacerea lor.

Primirea de la Poiana Ilvei

La ora 11 dimineața, d-l dr. Victor Moldovan, fost ministru, însoțit de un numeros grup de fruntași politici din județul Năsăud, a sosit cu mașina în comuna Poiana Ilvei.

La 2 kilometri depărtare de comună a fost întâmpinat de un banderiu de călăreți în frumoase costume naționale, în frunte cu domnii Emil Candale și Ieronim Guzu, învățători.

D-l Emil Candale, învățător, a rostit cuvântul de bun venit, căruia i-a răspuns distinsul oaspete, mulțumindu-i pentru frumoasele sentimente exprimate.

La marginea comunei, d-l dr. Victor Moldovan, fost ministru, a fost primit de o mare mulțime de țărani în straie de sărbătoare, în frunte cu țăranul fruntaș Ion Pop, primarul comunei Poiana Ilvei, care i-a oferit pâine și sare.

În aclamațiile mulțimii, d-l Victor Moldovan a mulțumit pentru frumoasele cuvinte adresate, cum și pentru însuflețita primire făcută.

În continuare, domnia-sa a arătat că în acțiunea domniei-sale de ridicarea satelor este secondat de un tânăr harnic și priceput fiu al comunei Poiana Ilvei, d-l dr. Cornel Pop.

La locul adunării

Încadrat de banderiu de călăreți și mulțimea ce-l întâmpinase, d-l Victor Moldovan, împreună cu însoțitorii, a fost condus, în mijlocul unei însuflețiri de nedescris, la locul adunării.

Aici părintele Traian Buzilă, parohul comunei Poiana Ilvei, îl salută în numele comunei.

Asistența

În jurul unei tribune improvizate, așezată pe locul unde a fost vechea casă parohială, s-a strâns poporul, adunat din toate satele din împrejurimi.

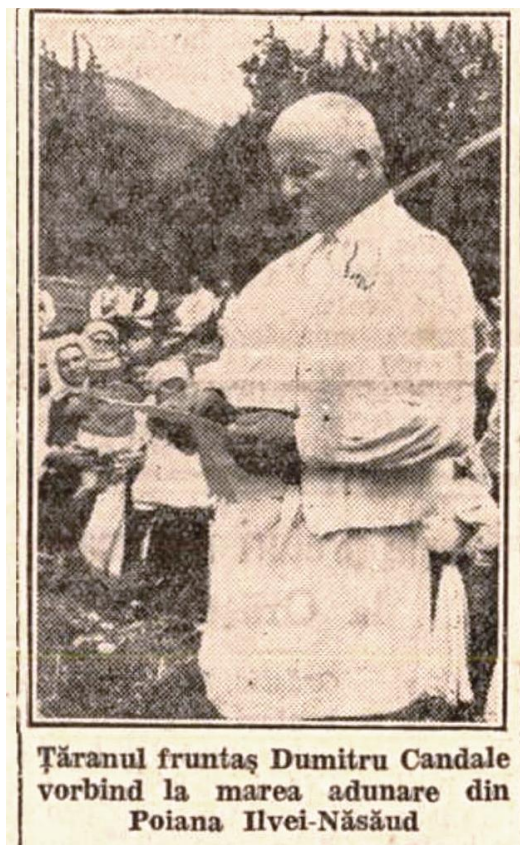
Pe tribună au luat cuvântul domnii: dr. Victor Moldovan – fost ministru, dr. Vasile Buta – fost prefect, Ioan Sas – arhitect, dr. Traian Chitul – primarul orașului Năsăud, prof. Ștefan Lupu – președintele asociației profesorilor secundari din județul Năsăud, Nicolae Onoae – avocat în Năsăud, dr. N. Pop-Baldi – șeful poliției din Bistrița, dr. Cornel Pop – avocat Bistrița, dr. Dănilă Pop – avocat din București, Alexiu Pop, învățător N. Moldovan, notar Liviu Guțiu, preot Ovidiu

**Manifestația populară de nețărmită dragoste și desăvârșit devotament pentru
Suveran din Poiana Ilvei**

Bulbuc, prof. Marius Pop, Emil Moldovan - șeful gării Poiana Ilvei, Ioan Goga - ziarist, Titu Pop-Poenaru, sublocotenent Leonida Bodi, Titu Mureșan și Mircea Dumitrescu - funcționari C.F.R. din Măgura Ilvei, Valer Bazga - primarul comunei Măgura Ilvei, etc.

Cuvântările

Adunarea a fost prezidată de părintele Traian Buzilă.

**Țăranul fruntaș Dumitru Candale
vorbind la marea adunare din
Poiana Ilvei-Năsăud**

Primul a vorbit d-l dr. Cornel Pop, avocat în Bistrița, care a adus elogiul Maiestății Sale Regelui Carol al II-lea care, prin înțelepciunea sa, a știut să ne integreze pe toți la timp într-un singur front, Frontul Renașterii Naționale.

D-l Titu Pop-Poenaru, fiu al comunei Poiana Ilvei, a spus că d-l Victor Moldovan a coborât în mijlocul mulțimii grănicerești pentru a-i asculta toate durerile, toate plângerile.

Țăranul fruntaș Dumitru Candale din Poiana Ilvei salută pe oaspete în numele locuitorilor din localitate.

D-l Nicolae Moldovan, învățător în Josenii Bârgăului, a vorbit despre regimul de autoritate și demnitate instaurat de Maiestatea Sa Regele. În continuare a conturat personalitatea d-lui Victor Moldovan.

D-l dr. Vasile Buta, fost prefect, a arătat că dragostea cu care e primit și înconjurat, d-l Victor Moldovan dovedește că sufletul poporului știe să-și cinstească pe adevărații lui conducători. Apoi a arătat dragostea și devotamentul neclintit ce datorăm Maiestății Sale Regelui, Augustul nostru Conducător și Îndrumător.

Părintele Ovidiu Bulbuc din comuna Măgura Ilvei a arătat că Maiestatea Sa Regele a trecut cu buretele peste trecut și a deschis o epocă nouă și creatoare.

Discursul d-lui Victor Moldovan, fost ministru

D-l Victor Moldovan a rostit un discurs din care desprindem următoarele:

Gândurile pornite de sus de tot, de la acela care se găsește în fruntea țării, iau forme vizibile, forme concrete.

Adevărul care trăiește în noi este că avem un mare și înțelept Comandant căruia îi datorăm multă recunoștință.

Potrivit îndrumărilor sale, a început o muncă uriașă pentru înzestrarea țării, atât pentru timp de pace, cât și pentru timp de război.

Munca aceasta a început de sus în jos și de jos în sus, într-o strânsă, armonică și sistematică colaborare.

Copiii sunt azi crescuți în școală în dragostea de Țară și Rege, în cultul înaintașilor, în respectul pentru părinți și tot ce este scump pe pământul strămoșilor noștri.

**Manifestația populară de nețărmită dragoste și desăvârșit devotament pentru
Suveran din Poiana Ilvei**

Echipe de studenți străbat țara, activând în sânul poporului, pe seama căruia aduc multe și prețioase servicii.

Întreaga țară este transformată într-un vast șantier de muncă, de însănătoșire morală, de îndreptare materială, de renaștere a tuturor așezămintelor noastre tradiționale.

Pilda vie cere care ni se dă de sus, ne face să fim însuflețiți de credința fermă în viitorul strălucit al neamului nostru.

Am cutreierat ținutul graniței și, ca și aici, în multe locuri am văzut localurile primăriei slabe, școli descoperite, biserici sprijinite cu grinzi ca să nu se prăbușească peste credincioși, am văzut multă jale și multă amărăciune.

Nu s-a făcut decât foarte puțin în trecut pe seama satelor și sătenilor de aici.

Am puternica convingere că sub acest nou regim de renaștere națională voi izbuti să schimb fața lucrurilor, ajutat de tot ce este bun în graniță.

Am fost deunăzi, bunăoară, în satul poetului George Coșbuc. Am întâlnit acolo țărani săraci, lipiți pământului și roși de boli. Ne vom da toată silința să îndreptăm aceste rele ce bântuie peste tot.

Am în jurul meu, între mulți alții, doi tineri elemente capabile, d-nii dr. Cornel Pop, originar din Poiana Ilvei și dr. Dănilă Pop din Leșu, cu ajutorul cărora voi purcede la muncă spornică în această direcție.

Să ne vedem deci cu bine și în treabă!

D-l Victor Moldovan a fost apoi obiectul unei entuziaste manifestații de simpatie din partea celor de față.

Apoi s-a trimis a telegramă d-lui Armand Călinescu, președintele Consiliului de Miniștri.

Închiderea adunării

Părintele Traian Buzilă, președintele adunării, mulțumind d-lui Victor Moldovan pentru cinstea făcută comunei Poiana Ilvei de a fi venit în mijlocul țărănimii de aici, a subliniat nevoile locale, rugându-l să fie sprijin pentru populația țărănească și asigurându-l de toată dragostea și devotamentul tuturor, după care a declarat adunarea închisă.

Au urmat jocuri țărănești executate de flăcăii și fetele satului și satelor vecine. S-au jucat Bătuta, Călușarul, Brâul și Someșana. La urmă, toți cei prezenți, în frunte cu intelectualii, au încins Hora Unirii.

A fost pentru toți cei de față o zi de mare sărbătoare națională, prilejuind clipe de rară reculegere și înălțare sufletească, trăite într-o atmosferă de caldă simțire românească.

*

A urmat o consfătuire, prezidată de d-l Victor Moldovan, cu fruntașii satelor veniți la adunare.

S-au formulat cu această ocazie doleanțele și revendicările țărănimii care urmează să fie soluționate fără întârziere.

În casa primitoare a părintelui Traian Buzilă s-a dat apoi o masă în cinstea oaspeților.

Dup aceea, d-l dr. Victor Moldovan dimpreună cu însoțitorii, a părăsit comuna Poiana Ilvei și după un scurt popas în comuna Leșu în casa părintească a d-lui dr. Dănilă Pop, avocat din București, s-a îndreptat spre orașul Bistrița¹.

¹ *Universul*, București, anul LVI, 1939, nr. 241, p. 11.

VARIA

Atitudinile unor ardeleni privind intrarea României în Primul Război Mondial

Deputatul prof. dr. Iosif Siegescu

Ziarele Órai Újság, A Nap, Pesti Hírlap, Budapesti Hírlap, Az Újság publică următorul interviu cu deputatul dr. Iosif Siegescu¹, profesor universitar de Limba și Literatura Română:

- Despre românii din Ungaria, din punct de vedere al războiului cu România, nu se poate vorbi ca de o naționalitate separată. Nu diferență între ungur și român, toți avem aceeași țintă, de a apăra integritatea patriei până la ultima picătură de sânge. Și la începutul războiului, am accentuat în „Pester Lloyd”, că pe mine nu m-a surprins deloc vitejia românilor și pornirea avântată a românilor în război, pentru că am găsit de natural lucrul acesta și nu trebuie să-l relev ca un merit special, ci e împlinirea unei datorii patriotice.

- De când locuiesc ungurii și românii la un loc, nici un istoric n-ar putea afirma că ar fi fost divergențe între români și unguri. În zilele de revoluție din 1848 au fost alte cauze.

Lucaciu, Goga și tovarășii lor nu sunt iredentiști, ci trădători de patrie ordinari, care neputând trăi aici din

¹ Dr. Iosif Siegescu – deputat din partea Partidul Național al Muncii – circumscripția Oravița - om de știință și profesor universitar s-a născut la 29 August 1873 la Secaș, comitatul Caraș-Severin. A urmat studiile universitare la Budapesta și a obținut trei titluri de doctor, la facultățile de teologie, de pedagogie, precum și doctoratul în drept canonic. În calitate de profesor acreditat de liceu, a predat limbile maghiară și latină timp de 12 ani la Gimnaziul principal de stat din sectorul 5 al Budapestei. El a fost secretarul episcopului din Lugoj, apoi consilier al Eparhiei Lugojului. Circumscripția Oravița îl trimite în parlament pentru a doua oară. A câștigat pentru prima dată împotriva lui György Nagy din Băsești cu o majoritate de 1.000 voturi. A fost profesor de limbă și literatură română la Universitate și membru al Comisiei de examinare a profesorilor. În 1910 a câștigat împotriva lui Ioan Nedelcu (<https://www.arad.zone/blog-ar/scurte-biografii-ale-unor-membrii-marcanți-ai-dietei-de-la-budapesta-inclusiv-membrii-partidului-naționalromân-membrii-ai-partidului-muncii-de-naționalitate-română>, accesat la data de 28.08.2023).

***Atitudinile unor ardeleni privind intrarea României în Primul Război Mondial
Deputatul prof. dr. Iosif Siegescu – Declarațiile deputatului Teodor Mihali – Declarațiile
deputatului Ștefan C. Pop***

muncă cinstită, au dezertat în România, spre a scăpa de pușcăria ce i-ar fi așteptat.

- România a comis acum cel mai cumplit act de sinucidere – pentru că știe bine din trecutul ei cum tratează Rusia un stat mic. România va avea soarta Serbiei, pentru că așa se vede, că istoria nu permite ca românii să trăiască o viață de stat independent autonom. România nu s-a arătat politicește destul de matură, ca în situația de stat autonom, să se arate vrednică de a juca un rol conducător între micile state din răsărit.

- România prin pășirea ei de azi și-a pierdut chiar și dreptul virtual de a mai avea vreo influență asupra românismului din patria ungară, în oricare direcție. Românismul din patrie, ca naționalitate, trebuie să-și trăiască în viitor în orice raporturi, o viață absolut independent de România, în interiorul țărilor de sub Coroana Sfântului Ștefan și să caute gradat acele legături care îi unește cu unghurimea.

Acest război a dat îndreptățire politicii noastre, care am căutat plasarea în cadrul partidelor ungare. Și-n tendința aceasta, am suferit mult din partea acelora care iau acum în mână arma ucigătoare pe teritoriul unui stat străin, în contra regelui și a patriei lor.

Din partea deputaților și fruntașilor noștri naționaliști, ziarele maghiare n-au adus nici o convorbire¹.

Declarațiile deputatului dr. Teodor Mihali²

În adunarea extraordinară municipală a comitetului Solnoc-Dăbâca, președintele partidelor naționalităților, deputatul român dr. Teodor Mihali, a făcut următoarea declarație, înainte de ordinea de zi:

„În chemarea ce am adresat-o poporului român din patrie la începutul războiului mondial, am dat expresie credinței mele nestrămutate că românismul din patria noastră, precum în trecut, așa și în timpul războiului va rămâne loial și cu același atașament tradițional întru apărarea tronului și a patriei, gata de jertfe pe câmpul de război, ca și acasă. Experiențele de peste doi ani au confirmat în mod strălucit presupunerea mea și cu mândrie pot să stabilesc că faptul acesta a fost recunoscut și de factorii autorizați din patria noastră și ai aliaților noștri. Acum, când România, spre surprinderea noastră dureroasă, a apărut ca un nou dușman contra monarhiei,

¹ Foaia Poporului Român, Budapesta, Anul V, 1916, nr. 182, p.2.

² Deputat român – circumscripția Ileanda. S-a născut în 15 martie 1855 în satul Prislop (Boiu Mare) din comitatul Solnoc-Dăbâca. A absolvit studiile medii la Baia Mare și Cluj; unde a urmat mai apoi dreptul. În 1883 a primit titlul de doctor în științe juridice, În 1884 obține licența în avocatură la Oradea și deschide un cabinet de avocatură la Dej. A devenit rapid unul dintre liderii mișcării naționale românești. În urma procesului memorandumului de la Cluj a primit o sentință de doi ani și jumătate de închisoare. A avut o activitate rodnică, una din realizările sale fiind înființarea Băncii „Someșana” din Dej. În 1905 a câștigat alegerile în circumscripția Ileanda, unde a fost reales în unanimitate și în 1910 (<https://www.arad.zone/blog-ar/scurte-biografii-ale-unor-membrii-marcanți-ai-dietei-de-la-budapesta-inclusiv-membrii-partidului-naționalromân-membrii-ai-partidului-muncii-de-naționalitate-română>, accesat la data de 28.08.2023).

*Atitudinile unor ardeleni privind intrarea României în Primul Război Mondial
Deputatul prof. dr. Iosif Siegescu – Declarațiile deputatului Teodor Mihali – Declarațiile
deputatului Ștefan C. Pop*

când noi am crezut și am sperat mereu că va lupta cu noi în marea bătălie pentru apărarea intereselor noastre de existență comune, declarăm în mod solemn, această nouă fază a războiului mondial, nu va zdruncina întru nimic ținuta noastră patriotică, lealitatea noastră tradițională și credința neștrămutată către tron și patrie, ci ne va face să ne împlinim în măsură și mai mare datoriile noastre patriotice și cetățenești. Rog să se ia cunoștință această declarație, pe care o fac și pentru liniștirea și informarea concetățenilor noștri, și am convingerea fermă că dreapta noastră cauză, sprijinită de iubire frățească, de înțelegere și susținere reciprocă, care nu se dă în lături de la nici un sacrificiu, va birui la sigur”¹.

Declarațiile deputatului Ștefan C. Pop²

Onorată cameră! Partidul Național Român, cu adâncă mâhnire, a luat la cunoștință că învecinata noastră Românie a intrat în rândul dușmanilor noștri, declarând război monarhiei. Noi, întotdeauna, am crezut cu neputință că România să declare război acelei monarhii în care, sub scutul glorioasei dinastii habsburgice, trăiesc mai multe milioane de români, în credință și într-o dezvoltare îmbucurătoare; am socotit încă cu neputință ca România să se alieze cu imperiul rusesc, cu Rusia care amenință în cea mai mare măsură rasa română. Tocmai istoria României dă o mărturie despre lipsa de recunoștință și perfida Rusie. O mie de ani într-una poporul român din Ungaria a trăit în înțelegere frățească cu ungurimea, apărându-și patria comună oricărui dușman extern; și în cursul acestui război, precum au recunoscut-o și factorii chemați, soldații de naționalitate română, prin eroismul lor, au dovedit atașamentul față de tron și patrie. Iar românii rămași acasă, alături de celelalte popoare ale Ungariei, au adus orice jertfe în interesul biruinței finale. Neștrămutată este loialitatea poporului român din Ungaria pentru tron și patrie, iar declarația de război neașteptată a României nu va zdruncina nimic din loialitatea aceasta. Ca și până acuma, poporul român și în viitor va ști să-și apere patria și tronul contra oricărui dușman, de oriunde ar veni. Declarația aceasta am făcut-o nu pentru că s-ar afla cineva în cadrul acestei monarhii care să puie la îndoială loialismul poporului român, ci fiindcă voim să lămurim factorii externi, care în această nouă fază a războiului mondial, presupun că populația română din Ungaria va putea fi abătută de la calea ei devotată pentru tron³.

¹ *Foaia Poporului Român*, Budapesta, Anul V, 1916, nr. 183, p.1.

² Deputat român – circumscripția Șiria. S-a născut la 1 aprilie 1865, în satul Șigău, Cluj. A urmat studiile medii la Sibiu și apoi la Cluj. Și-a finalizat studiile superioare juridice la universitățile din Budapesta și Viena. A promovat examenul de admitere în barou în 1891 și și-a deschis un cabinet de avocatură în Arad. A jucat un rol proeminent în mișcările naționale românești, numele său fiind remarcat în special datorită calității sale de apărător în 3 procese de presă. Comitetul român l-a trimis la conferințele interparlamentare organizate la Haga și Bruxelles, unde a fost implicat într-o aprigă controversă cu delegatul maghiar. El a reprezentat circumscripția Șiria cu un program național românesc pentru al treilea mandat. Alegerea sa din acel an a fost unanimă (<https://www.arad.zone/blog-ar/scurte-biografii-ale-unor-membrii-marcanți-ai-dietei-de-la-budapesta-inclusiv-membrii-partidului-naționalromân-membrii-ai-partidului-muncii-de-naționalitate-română>, accesat la data de 28.08.2023).

³ *Foaia Poporului Român*, Budapesta, Anul V, 1916, nr. 187, p.1.

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI

Sângeorz-Băi, 21 Iul. 1937.

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229